

národní
úložiště
šedé
literatury

Výroční zpráva 2010 Ústavu pro studium totalitních režimů a Archivu bezpečnostních složek

Ústav pro studium totalitních režimů
2011

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-81221>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 06.08.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

■ výroční zpráva 2010

Ústavu pro studium totalitních režimů a Archivu bezpečnostních složek

Ústav pro studium totalitních režimů

Úvodní slovo předsedkyně Rady Ústavu.....	3
Úvodní slovo ředitele Ústavu.....	4
Rada Ústavu pro studium totalitních režimů.....	5
Činnost Ústavu.....	5
Vedení Ústavu.....	5
Činnost Vědecké rady Ústavu.....	5
Kancelář Ústavu.....	7
Spolupráce s institucemi v České republice.....	7
Mezinárodní spolupráce.....	7
Poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.....	8
Personální zabezpečení Ústavu.....	8
Úsek zkoumání totalitních režimů a ediční činnosti.....	9
Výzkumná, badatelská a dokumentační činnost.....	11
Badatelské projekty.....	11
Dokumentační projekty.....	13
Vzdělávací činnost.....	15
Přehled konferencí, symposií a seminářů realizovaných v roce 2010.....	17
Cyklus veřejných historických seminářů.....	18
Výstavní a publikační činnost, komunikační platformy a výchova k občanské odpovědnosti.....	21
Výstavní činnost.....	21
Publikační činnost.....	22
Komunikační platformy.....	27
Výchova k občanské odpovědnosti.....	27
Informatika a digitalizace.....	28
Digitalizace dokumentů.....	29
Rozvoj evidencí a budování evidenčních systémů.....	30
Elektronická badatelna/elektronický archiv.....	30
Internetové stránky Ústavu.....	31

Archiv bezpečnostních složek

Činnost Archivu bezpečnostních složek.....	31
Úvod.....	31
Kancelář ředitele Archivu.....	32
Využívání archiválií, badatelská a úřední činnost.....	33
Přebírání a delimitace archiválií, archivních fondů a sbírek.....	38
Zpracování a zpřístupňování archiválií.....	39
Ochrana archiválií, archivních fondů a sbírek.....	41
Vědecká, badatelská a publikační činnost.....	41
Spolupráce Archivu bezpečnostních složek s Ústavem.....	41
Zahraníční spolupráce Archivu bezpečnostních složek.....	42
Stručný přehled hospodaření Archivu.....	42
Hospodaření kapitoly 355 – Ústav pro studium totalitních režimů.....	43
Plnění závazných ukazatelů kapitoly 355 – Ústav pro studium totalitních režimů.....	43
Příjmy.....	44
Výdaje.....	45
Kapitálové výdaje.....	46

Úvodní slovo

Vážené paní senátorky, vážení páni senátoři,

jménem Rady Ústavu pro studium totalitních režimů vám předávám k projednání výroční zprávu za rok 2010. Loňský rok nebyl pro Ústav jednoduchým obdobím, nicméně je možné konstatovat, že zásadní problémy se nakonec podařilo vyřešit.

Ústav i jemu podřízený Archiv bezpečnostních složek zvládl složitou finanční situaci kapitoly č. 355 (zákon č. 181/2007 Sb., § 3 bod 3). I přes personální změny v čele obou institucí byla situace za ředitele Mgr. Daniela Hermana stabilizována. Byla posílena odborná profilace Ústavu, přehodnoceny nejdůležitější projekty a upevněna nadstranickost celé instituce. Tím se daří plnit plánované úkoly v rámci zákona. V neposlední řadě je významná pozice Ústavu i v mezinárodním kontextu.

Projednáním a schválením výroční zprávy na svém 48. jednání dne 30. 6. 2011 Rada Ústavu potvrdila, že Ústav v loňském roce naplnil roční plán činnosti, vycházející ze zákona č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů. Ústav bude v tomto nastoupeném trendu pokračovat tak, jak mu ukládá zákon.

MUDr. Naděžda Kavalírová
předsedkyně Rady Ústavu

Úvodní slovo

Vážené paní senátorky, vážení páni senátoři,

prostřednictvím Rady Ústavu pro studium totalitních režimů vám k projednání předkládám výroční zprávu naší instituce. V této souvislosti musím připomenout, že pro Ústav ani Archiv bezpečnostních složek nebyl loňský rok nijak jednoduchým obdobím. Ve vedení obou partnerských institucí totiž došlo v poměrně krátké době k řadě personálních změn, které měly pochopitelně nemalý dopad na jejich činnost.

Ústav přesto do konce roku splnil plán činnosti schválený dne 25. listopadu 2009 Radou Ústavu.

Stabilizace Ústavu, jak jsem uvedl ve svém projektu, byla nezbytnou podmínkou také pro zlepšení dobrého jména Ústavu před veřejností. Ze střednědobého a dlouhodobého hlediska inicioval Ústav navázání a prohloubení spolupráce s řadou domácích akademických institucí, kterou bude následně rozvíjet i v dalších letech. Obnovení spolupráce v zahraničí umožnilo znovu čerpat ze zkušeností významných partnerských institucí, prohloubit konkrétní podobu spolupráce a dokonce oživit pracovní skupinu Platformy evropské paměti a svědomí.

V důsledku nového výběrového řízení na vedoucí funkci v Archivu bezpečnostních složek mohla být k 1. lednu 2011 také jmenována nová ředitelka Mgr. Jana Poddaná, Ph.D.

V neposlední řadě si dovoluji vyjádřit přesvědčení, že výroční zpráva za rok 2011, kterou vám předložíme zhruba za rok, již bude formulována s vědomím plné zodpovědnosti za celou instituci, přičemž v ní budou zachyceny veškeré realizované kvalitativní změny.

Mgr. Daniel Herman

Rada Ústavu pro studium totalitních režimů

Nejvyšším orgánem Ústavu pro studium totalitních režimů (dále jen Ústav) je Rada Ústavu (dále jen Rada), která se skládá ze sedmi členů volených a odvolávaných Senátem Parlamentu České republiky. Funkční období člena Rady je pět let. Do působnosti Rady, stanovené zákonem, mimo jiné náleží schvalovat roční plán činnosti, podklady pro návrh rozpočtu a závěrečného účtu a výroční zprávu o činnosti Ústavu.

Členové Rady Ústavu

MUDr. Naděžda Kavalírová – předsedkyně
Mgr. Patrik Benda – místopředseda
Čestmír Čejka
prof. PhDr. Petr Fiala, Ph.D., LL.M.
doc. PhDr. Michal Stehlík, Ph.D.
Petruška Šustrová
Jan Zahradníček

V průběhu roku 2010 se Rada na svých jednáních sešla celkem šestnáctkrát.

Během roku 2010 Rada jmenovala tři nové ředitele Ústavu a odvolala jednoho ředitele. Na závěr roku projednala jmenování nové ředitelky Archivu bezpečnostních složek (dále jen Archiv).

Ředitel Ústavu	Od – do
PhDr. Pavel Žáček, Ph.D.	1. 1. 2008 – 31. 3. 2010 (rezignoval)
doc. PhDr. Jiří Pernes, Dr.	1. 4. 2010 – 12. 5. 2010 (odvolán)
Mgr. Zdeněk Hazdra (jmenován do vyhlášení výsledků nového výběrového řízení)	14. 5. 2010 – 16. 8. 2010
Mgr. Daniel Herman	16. 8. 2010 – 15. 8. 2015

Vedení Ústavu

V průběhu roku 2010 došlo k personálním změnám ve vedení Ústavu, které měly dopad na celou instituci a sekundárně i na Archiv.

Dne 20. ledna 2010 byla zřízena redakční rada revue Paměť a dějiny v čele s Mgr. Ivanou Koutskou.

Dne 3. května 2010 vydal Jiří Pernes směrnici obsahující etický kodex zaměstnanců ve veřejné správě, určený k podpoře žádoucích standardů chování zaměstnanců Ústavu.

Dne 21. června 2010 oznámil prozatímní ředitel Zdeněk Hazdra na tiskové konferenci odvolání ředitele Archivu PhDr. Ladislava Bukovského. Řízením Archivu byl pověřen I. zástupce ředitele PhDr. Miroslav Urbánek. Následně ředitel Ústavu 12. července 2010 vyhlásil výběrové řízení.

Dne 16. srpna 2010 nastoupil do funkce ředitele Ústavu Mgr. Daniel Herman.

Dne 23. srpna nový ředitel Ústavu zrušil výběrové řízení na pozici ředitele Archivu a 7. září 2010 vyhlásil nové výběrové řízení.

Dne 13. října 2010 byla zřízena Komise pro výběr ředitele Archivu bezpečnostních složek.

Dne 24. listopadu 2010 bylo vydáno rozhodnutí o organizační změně, kterým se z důvodů strukturálních změn v souvislosti se zvýšením efektivnosti práce snížil počet zaměstnanců Ústavu o osm.

Dne 17. prosince 2010 byla po projednání Radou jmenována novou ředitelkou Archivu Mgr. Jana Poddaná, Ph.D., která se své funkce ujala 1. ledna 2011 na funkční období pěti let.

Činnost Vědecké rady Ústavu

Vědecká rada Ústavu jako poradní odborný orgán ředitele pro badatelskou činnost ve svém vývoji v podstatě kopírovala situaci, ve které se nacházela celá instituce.

Na 5. zasedání dne 5. ledna 2010 pozitivně zhodnotila důraz, který vedení Ústavu kladlo na recenzní řízení vydávané knižní a časopisecké produkce. Zároveň však upozornila na nutnost rozšířit tuto pozornost také na webové výstupy. Zdůraznila dále potřebu spolupráce Ústavu s dalšími vědeckými institucemi podobného zaměření a doporučila řediteli Ústavu

již existující spolupráci formalizovat uzavřením písemných dohod. Jako důležitý úkol v neposlední řadě viděla potřebu zdůraznit úspěšně probíhající mezinárodní spolupráci.

K 1. dubnu 2010 rezignovali Eduard Stehlík, Jiří Gruša, Jan Kuklík a Jiří Gruntorád na členství ve Vědecké radě.

Dne 22. dubna 2010 se na 6. zasedání Vědecké rady dostavili pouze čtyři členové, a jednání proto nebylo usnášení-schopné.

Dne 19. srpna a 6. září 2010 rezignovali Vilém Prečan a Jan Kalous na členství ve Vědecké radě.

Rada Ústavu na svém 39. a 41. jednání jmenovala členy Vědecké rady kardinála Miloslava Vlka, prof. Michaela Krause, prof. JUDr. Jana Kuklíka, DrSc., pplk. PhDr. Eduarda Stehlíka, dále pak prof. Jana Kmentu, Ph.D., a RNDr. Daniela Vaňka, Ph.D.

Před 7. zasedáním Vědecké rady dne 13. prosince 2010 rezignoval na členství Jiří Pernes. V souladu s jednacím řádem byl předsedou Vědecké rady zvolen Eduard Stehlík. Vědecká rada projednala návrh několika změn svého jednacního a organizačního řádu, tak aby mj. umožňoval právoplatné hlasování zahraničních členů elektronickou formou.

I. náměstek ředitele Ústavu Jan Kalous představil na tomto zasedání plán činnosti Ústavu na rok 2011 s tím, že v budoucnu se předpokládá jeho předložení Vědecké radě s výraznějším předstihem. Informoval, že plán má sice menší rozsah než předešlé dokumenty tohoto typu, nicméně je více provázán se zákonem stanovenými úkoly.

Členové Vědecké rady Ústavu (k 31. 12. 2010)

pplk. PhDr. Eduard Stehlík – předseda
prof. Michael Kraus – místopředseda

doc. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
PhDr. Ladislav Bukovszky
Dr. Łukasz Kamiński
prof. Mark Kramer
prof. JUDr. Jan Kuklík ml., DrSc.
prof. PhDr. Igor Lukeš, Ph.D.
PhDr. Michal Lukeš, Ph.D.
PhDr. Slavomír Michálek, CSc.
PhDr. Jan Stříbrný
PhDr. Alena Šimánková
prof. Jan Kmenta, Ph.D.
RNDr. Daniel Vaněk, Ph.D.
kardinál Miloslav Vlk

Ředitel Ústavu Daniel Herman v polovině listopadu 2010 zřídil Poradní kolegium ředitele Ústavu, jehož posláním bude seznamovat se s výsledky činnosti Ústavu a případně poskytovat veřejnosti informace o době nesvobody a období komunistické totalitní moci. Během úvodního setkání Poradního kolegia, které proběhlo 22. listopadu 2010, byli jeho členové informováni o aktuální situaci v Ústavu, odborné produkci i prezentaci výsledků jeho činnosti na webové stránce. Část diskuse se také věnovala návrhu zákona o III., protikomunistickém odboji. Předsedou Poradního kolegia ředitele se stal Miroslav Lehký, čestným předsedou Jiří Gruša.

Členové Poradního kolegia ředitele Ústavu

Jiří Gruša – čestný předseda
Miroslav Lehký – předseda

pplk. JUDr. Pavel Bret	PhDr. Jiří Málek
Petr Brod	Mgr. Stanislav Novotný
Mgr. Jan Černý	PhDr. Monika MacDonagh-Pajerová
Oldřich Černý	Petr Pospíchal
Jiří Gruntorád	Ing. Petr Přibík
Milan Horáček	Jiří Stránský
Ester Janečková	Oldřich Stránský
Mgr. Václav Jehlička	Jana Šilerová
Miroslav Kasáček	Ing. Jaromír Talíř
Jan Kratochvíl	Ondřej Vetchý
MVDr. Jiří Liška	

V roce 2010 Kancelář Ústavu zabezpečovala prostřednictvím oddělení agendy Rady Ústavu a ředitele Ústavu funkci sekretariátu Rady Ústavu a sekretariátu ředitele Ústavu. Přípravovala podklady k jednotlivým jednáním Rady Ústavu, realizovala její usnesení, vedla spisovou službu Ústavu a Rady Ústavu. Plnila rozhodnutí ředitele Ústavu a koordinovala činnost ostatních útvarů. Kancelář Ústavu dále odpovídala za výkon spisové služby a vedení spisovny Ústavu a vykonávala kontrolu plnění úkolů v této oblasti.

21. dubna – 7. května proběhla v kanceláři státní spisová kontrola. Kontrolu provedl jako zákonem pověřený orgán Archiv bezpečnostních složek.

Kancelář Ústavu dále koordinovala účast a prezentaci Ústavu na výstavách a konferencích, propagovala činnost a projekty Ústavu, zabezpečovala oblast personální práce, platů a vzdělávání, zpracovávala návrhy právních předpisů a zajišťovala legislativní proces, organizačně zabezpečovala mezinárodní spolupráci Ústavu, obsahově se podílela na rozvoji webových stránek Ústavu, prováděla monitorování informací médií týkající se působnosti Ústavu a realizovala povinnosti vyplývající ze zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.

Spolupráce s institucemi v České republice

Předávání pamětních medailí Václava Bendy za rok 2010

Dne 8. září 2010 vedení Ústavu projednalo státní závěrečný účet za rok 2009 v ústavně právním výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

Dne 21. září 2010 ředitel Ústavu podepsal s generálním ředitelem České televize Jiřím Janečkem rámcovou smlouvu o vzájemné spolupráci.

Dne 16. listopadu 2010 se již podruhé na půdě Ústavu uskutečnilo předávání pamětních medailí Václava Bendy. Ocenění je určeno osobnostem, které sehrály význačnou roli v boji za obnovu svobody a demokracie Československé republiky v letech nesvobody (1938–1945) a komunistické totalitní moci (1948–1989). V loňském roce bylo oceněno jedenadvacet osobností, mezi nimi účastníci II. a III. odboje, zahraniční osobnosti podporující boj za svobodu a demokracii v Československu, spolupracovníci zpravodajských služeb demokratických států či představitelé československého exilu a disentu, kteří až dosud neobdrželi žádné státní vyznamenání.

Dne 8. prosince 2010 Senát Parlamentu České republiky na své 2. schůzi vzal na vědomí Výroční zprávu Ústavu pro studium totalitních režimů za rok 2009, kterou na základě ustanovení § 9 odst. 1 písm. a) zákona č. 181/2007 Sb. předložila k projednání předsedkyně Rady Naděžda Kavalírová.

Mezinárodní spolupráce

Během roku 2010 navštívilo Ústav 15 zahraničních návštěv z řad diplomatů, politiků a vědeckých pracovníků z Evropy, Ameriky i Asie. Pracovníci Ústavu vykonali 3 návštěvy v zahraničí, včetně smutné povinnosti zúčastnit se dne 24. dubna 2010 pohřbu prezidenta polského IPN prof. Janusze Kurtyky, který tragicky zahynul při letecké katastrofě u Smolenska.

Na tiskové konferenci uspořádané dne 18. ledna 2010 v prostorách kanceláře Rady Evropy v Bruselu se novinářům a veřejnosti poprvé představili zástupci pracovní skupiny pro Platformu evropské paměti a svědomí, tj. představitelé šesta-dvaceti organizací a institucí z devatenácti zemí Evropy. Poté se v Českém centru v Bruselu uskutečnilo jednání této skupiny, které bylo zaměřeno na finalizaci pracovní verze stanov Platformy.

Mezinárodní konference Zločiny komunistických režimů, která se konala ve dnech 24.–26. února 2010 v Senátu Parlamentu České republiky a na Úřadu vlády České republiky mj. pod záštitou premiéra Jana Fischera, se podle předpokladu stala nejdůležitější dosavadní akcí Ústavu na domácím i zahraničním poli.

Konference se věnovala třem tématům – spáchaným zločinům, dosud (ne)vykonané spravedlnosti a možnému řešení problémů, vycházejícímu ze zkušeností mezinárodního společenství. Akce se zúčastnili mezinárodní právní experti, čelní zástupci zahraničních partnerských institucí, kteří představili národní zprávy o zločinech proti lidskosti spáchaných státní mocí v období komunistické diktatury, a další domácí a zahraniční osobnosti aktivně se podílející na vyrovnávání se s totalitní minulostí a jejím překonávání. Konferenci zahájil Harry Wu, významný čínský disident žijící ve Spojených státech.

Na závěr byla účastníky konference přijata jedenáctibodová Deklarace o zločinech komunismu, požadující mimo jiné celoevropský zákaz popírání zločinů komunismu a vytvoření nového mezinárodního soudu pro zločiny komunismu v rámci Evropské unie.

Konferenci laskavě podpořily Konrad Adenauer Stiftung, Robert Schuman Foundation for Cooperation between Christian Democrats in Europe, Zastoupení Evropské komise, Informační kancelář Evropského parlamentu, DEMAS (Asociace pro podporu demokracie a lidských práv), festival Mene Tekel, České muzeum hudby a Polský institut v Praze.

V průběhu podzimu byla v plné šíři obnovena činnost pracovní skupiny pro Platformu evropské paměti a svědomí, takže koncem roku čítala jedenáct institucí a organizací z devatenácti zemí Evropy.

Po několikaměsíčním úsilí byl 20. srpna 2010 v Siwievově ulici slavnostně odhalen pomník – obelisk z dílny Marka Moderaua k uctění památky Ryszarda Siwiece, jenž se 8. září 1968 upálil na protest proti invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Před budovou Ústavu postupně promluvili zástupci polského a českého parlamentu a vlády.

Poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Ústav, který je povinným subjektem podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, obdržel v roce 2010 celkem čtrnáct žádostí o poskytnutí informací. Šesti žádostem bylo vyhověno, z toho dvěma beze zbytku. V případě dalších čtyř žádostí bylo vyhověno částečně, neboť byly požadovány i informace nad rámec ustanovení zákona, případně informace, které nejsou v působnosti Ústavu. Ve třech případech žadatelé nereagovali na výzvy o doplnění nebo na oznámení o výši úhrady za poskytnutí informací, a proto Ústav žádosti ve smyslu zákona odložil. V jednom případě si žadatel informace zaslané prostřednictvím provozovatele poštovních služeb nepřevzal, a proto byla žádost odložena.

Činnost Ústavu v oblasti poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb.

§ 18 odst. 1 písm. a) počet podaných žádostí o poskytnutí informací.....	14
§ 18 odst. 1 písm. a) počet vydaných rozhodnutí o odmítnutí žádosti.....	0
§ 18 odst. 1 písm. b) počet podaných odvolání proti rozhodnutí	0
§ 18 odst. 1 písm. c) opis podstatných částí každého rozsudku soudu	0
§ 18 odst. 1 písm. d) výčet poskytnutých výhradních licencí	0
§ 18 odst. 1 písm. e) počet stížností podaných podle § 16a zákona	1
§ 18 odst. 1 písm. f) další informace vztahující se k uplatňování zákona	0

Ústavu jako věcně a místně příslušnému odvolacímu orgánu (nadřízený orgán) podle § 12 odst. 2 zákona č. 181/2007 Sb., ve spojení s § 89 odst. 1 správního řádu, na základě § 16 a s odkazem na ust. § 20 odst. 4 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, bylo doručeno sedm odvolání. Ústav v šesti případech odvolání zamítl a potvrdil rozhodnutí orgánu I. stupně. V jednom případě odvolání vyhověl a zrušil rozhodnutí orgánu I. stupně.

Personální zabezpečení Ústavu

Ke dni 1. lednu 2010 měl Ústav celkem 136 zaměstnanců, z toho 24 zkrácených úvazků. V důsledku opatření přijatých vládou České republiky došlo dne 24. listopadu 2010 v Ústavu k organizační změně z důvodu zvýšení efektivity, jejímž výsledkem bylo uvolnění osmi tabulkových míst k 1. únoru 2011.

Zaměstnancům Ústavu bylo i při obecném snižování finančních prostředků v roce 2010 umožňováno prohlubování profesní odbornosti formou vzdělávacích kurzů zaměřených na aktuální změny v legislativní oblasti a zlepšování jazykové vybavenosti výukou anglického jazyka. V rámci zvyšování a prohlubování kvalifikace bylo umožněno pěti zaměstnancům studovat a čerpat také výhody dle § 232 zákona č. 232/2006 Sb., zákoníku práce.

Ke dni 31. prosince 2010 měl Ústav 131 zaměstnanců, z toho 19 pracovalo na zkrácený úvazek.

Členění zaměstnanců ÚSTR podle věku a pohlaví (k 31. 12. 2010)

Věk	Muži	Ženy	Celkem	%
21–30 let	4	17	21	16,0 %
31–40 let	38	11	49	37,4 %
41–50 let	12	13	25	19,1 %
51–60 let	10	15	25	19,1 %
61 let a více	9	2	11	8,4 %
Celkem	73	58	131	100 %
%	55,7 %	44,3 %	100 %	

Členění zaměstnanců ÚSTR podle vzdělání a pohlaví (k 31. 12. 2010)

Vzdělání	Muži	Ženy	Celkem	%
základní	0	4	4	3,1 %
vyučen/a	7	0	7	5,3 %
úplné střední všeobecné	3	11	14	10,7 %
úplné střední odborné	12	20	32	24,4 %
vyšší odborné	0	2	2	1,5 %
bakalářské	3	8	11	8,4 %
vysokoškolské	37	13	50	38,2 %
VŠ+vyšší kvalifikace	11	0	11	8,4 %
Celkem	73	58	131	100,0 %

Úsek zkoumání totalitních režimů a ediční činnosti

Radou Ústavu schválené tematické okruhy

Ústav pro studium totalitních režimů ve své vědecké a ediční činnosti plnil úkoly stanovené pro rok 2010, přičemž vycházel ze střednědobých úkolů, stanovených již plánem činnosti na rok 2009.

Prioritní badatelské a dokumentační projekty

Jako prioritní badatelské a dokumentační projekty byly Radou Ústavu schváleny následující projekty:

1. Dějiny protikomunistického odboje a odporu

Realizace: 2008–2012

2. Organizační vývoj a personální obsazení politických a bezpečnostních struktur (1938–1990)

Dokumentace vývoje státněbezpečnostních složek

Dokumentace vývoje zpravodajských služeb (I. správa Sboru národní bezpečnosti a zpravodajská správa Generálního štábu ČSLA)

Dokumentace vývoje Pohraniční a Vnitřní stráže

Agenturně-operativní činnost bezpečnostních složek

Dokumentace personálního obsazení aparátu Komunistické strany Československa 1921–1989

Realizace: 2008–2013

3. Dokumentace politické perzekuce a represe 1938–1989

Perzekuce a represe v období komunistického totalitního režimu

– Dokumentace popravených z politických důvodů 1948–1989

– Dokumentace osob usmrčených na státní hranici 1948–1989

– Dokumentace osob usmrčených ve vězeňských zařízeních 1948–1989

– Kolektivizace zemědělství, perzekuce sedláků a jejich rodin

– Elektronická mapa bezpráví

Realizace: 2008–2013

Perzekuce a represe v době nesvobody
– Perzekuce za nacistické okupace
– Českoslovenští odbojníci popravení za 2. světové války v Plötzensee
– Kati a jejich oběti
– Německé bezpečnostní a represivní složky

Pražské jaro a okupace Československa v letech 1968–1969
Historie českého undergroundu

4. Vězeňství v českých zemích 1938–1989

Realizace: 2008–2013

5. „Třídní justice“ 1948–1960

Realizace: 2008–2012

6. Paměť a dějiny totalitních režimů

Realizace: 2008–2010

Vzdělávací projekty

1. Vzdělávací projekty zaměřené na odbornou školní veřejnost

Školní edice DVD kolektivizace

Realizace: 2010

Letní seminář pro učitele

Realizace: 2008–2012

Kurzy pro učitele a žáky: metodika a vybrané problémy moderních dějin

Realizace: 2008–2012

Příprava metodických pomůcek pro školy

Realizace: 2008–2012

2. Digitální pamětnický archiv Paměť národa

Realizace: 2008–2012

3. Školní vzdělávací projekty

Malé a velké příběhy moderních dějin

Realizace: 2008–2012

Školní filmové projekce 1989: pád komunistických režimů ve střední Evropě

Realizace: 2010

Samizdat proti totalitě

Realizace: 2009–2011

Výstavní činnost

1. Společný jmenovatel: smrt

Realizace: únor 2010

2. Praha objektivem tajné policie

Realizace: New York (duben–květen 2010), Praha (říjen 2010–leden 2011),

Frankfurt nad Mohanem (listopad–prosinec 2010)

3. Žatec ve třetím odboji. Odbojová skupina Praha – Žatec

Realizace: květen 2010

4. My jsme to nevzdali

Realizace: České Budějovice (květen–červenec 2010), Ústí nad Labem (září–říjen 2010)

5. Paměť Gulagu

Realizace: září 2010

Konference a semináře

1. Zločiny komunistických režimů

Realizace: únor 2010

2. Třetí odboj

Realizace: květen 2010

3. Středoevropská šlechta v konfrontaci s totalitními režimy 20. století

Realizace: říjen 2010

4. Československo a polská krize 1980–1982

Realizace: říjen 2010

Výzkumná, badatelská a dokumentační činnost

Ústav pro studium totalitních režimů věnoval ze zákona pozornost třem základním oblastem činnosti:

- výzkumné, badatelské a dokumentační
- publikační, výstavní a vzdělávací
- převodu dokumentů do elektronické podoby (digitalizace).

Dlouhodobý výzkumný plán oddělení zkoumání doby nesvobody (1938–1945) byl v roce 2010 zaměřen na studium represivního bezpečnostního aparátu okupační moci na území Protektorátu Čechy a Morava, především málo známých souvislostí jeho činnosti a vývoje, organizaci páchání zločinů proti českému národu, důsledky omezování lidských práv, sociologicko-politické atributy v životě české společnosti během druhé světové války apod.

Důležitými mezioborovými výzkumnými záměry v činnosti oddělení zkoumání doby nesvobody se stala především dvě témata:

- Šlechta střední Evropy v konfrontaci s totalitními režimy 20. století
- Křesťané v protinacistickém odboji.

Oddělení zkoumání komunistické totalitní moci se zabývalo antidemokratickou a zločinnou činností státních orgánů a Komunistické strany Československa v období od 25. února 1948 do 29. prosince 1989, včetně období po skončení druhé světové války v Evropě, tzn. období příprav na uchopení moci KSČ. Jedním z jeho nejdůležitějších úkolů byl výzkum činnosti represivních bezpečnostních složek, Komunistické strany Československa a dalších organizací založených na komunistické ideologii.

1. Badatelské projekty

1.1 Vývoj a organizační struktura Komunistické strany Československa

Prioritou výzkumu Komunistické strany Československa zůstalo definování role a postavení československého komunismu ve struktuře mezinárodního komunistického hnutí a přehledné zpracování osudů členů vedoucích orgánů KSČ. Badatelské úsilí se koncentrovalo na dvě dlouhodobé linie: Československý komunismus v mezinárodních souvislostech a Biografický slovník vedoucích představitelů KSČ 1921–1989.

V roce 2010 byl dále rozšířen okruh autorů biografického slovníku, včetně externích spolupracovníků, jednotlivých hesel – jmen funkcionářů, jejichž portréty bude slovník obsahovat. Část hesel byla zpracována. Vzhledem k závažnosti projektu padlo v průběhu roku 2010 rozhodnutí o prodloužení lhůty zpracování jeho jednotlivých částí. Během roku 2010 se řešitelé projektu rovněž zaměřili na přípravu konceptu mezinárodní konference k 90. výročí vzniku KSČ, která proběhne v roce 2011.

1.2 Bezpečnostní aparát Ministerstva vnitra (Ministerstva národní bezpečnosti)

Výzkum dějin a personálního složení bezpečnostního aparátu Ministerstva vnitra (národní bezpečnosti) představuje jednu z hlavních priorit dlouhodobého badatelského zájmu Ústavu.

Důležitou součástí projektu je rovněž systematický archivní výzkum dosud neznámých či donedávna nepřístupných archivních fondů z provenience bezpečnostních složek, uložených především v Archivu bezpečnostních složek. V průběhu roku 2010 pokračovala spolupráce s oddělením digitalizace Odboru informačních technologií a digitalizace při rekonstrukci činnosti a personální struktury státobezpečnostních útvarů Ministerstva vnitra (národní bezpečnosti).

V průběhu roku 2010 se badatelská pozornost soustředila především na analýzu personální a organizační struktury jednotlivých správ, odborů a oddělení organizačních složek Státní bezpečnosti. Zahájena byla příprava biografického slovníku představitelů Státní bezpečnosti v letech 1953–1989 (podoba jednotlivých kapitol, obsahová struktura hesel a složení autorského kolektivu). V revue Paměť a dějiny (rubrika Struktury moci) a v Securitas Imperii bylo publikováno několik přípravných studií. Problematice bezpečnostního aparátu, jeho struktury a činnosti se řešitelé věnovali při vystoupeních na konferencích a seminářích. V rámci projektu bylo zveřejněno personální složení správy kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli (X. zpráva z let 1974–1988).

Jedním ze zásadních příspěvků bylo vydání monografie Štěpán Plaček. Život zpravodajského fanatika ve službách KSČ, ve které Jan Kalous představil nejen životní osudy jednoho ze zakladatelů Státní bezpečnosti, ale blíže se zabýval i fungováním bezpečnostního aparátu v zakladatelském období.

1.3 „Třídní justice“ 1948–1960

Projekt je věnován roli Ministerstva spravedlnosti a jemu podřízených justičních složek v období budování komunistického režimu a jeho upevňování v průběhu 50. let 20. století.

V roce 2010 se výzkum – mj. i s ohledem na personální změny v řešitelském týmu – orientoval na mapování situace v českých archivech a soustředění základních archivních pramenů a literatury. Ve fázi přípravy se nacházela nová webová prezentace.

1.4 Pražské jaro a okupace, nekomunistické tradice a bezpečnostní aparát

Ústav se zaměřil na opomíjené události konce šedesátých let minulého století.

V rámci projektu proběhla příprava vydání monografie o obětech srpnových událostí 1969 (archivní výzkum, podoba publikace, složení autorského kolektivu). V revue Paměť a dějiny byla publikována studie o osudech aktérů protiokupačních aktivit v roce 1969 na severu Čech. Na páté konferenci České, slovenské a československé dějiny, pořádané Filozofickou fakultou Univerzity Hradec Králové v březnu 2010, byl přednesen příspěvek o obětech potlačení protiokupačních protestů v srpnu 1969 v Praze.

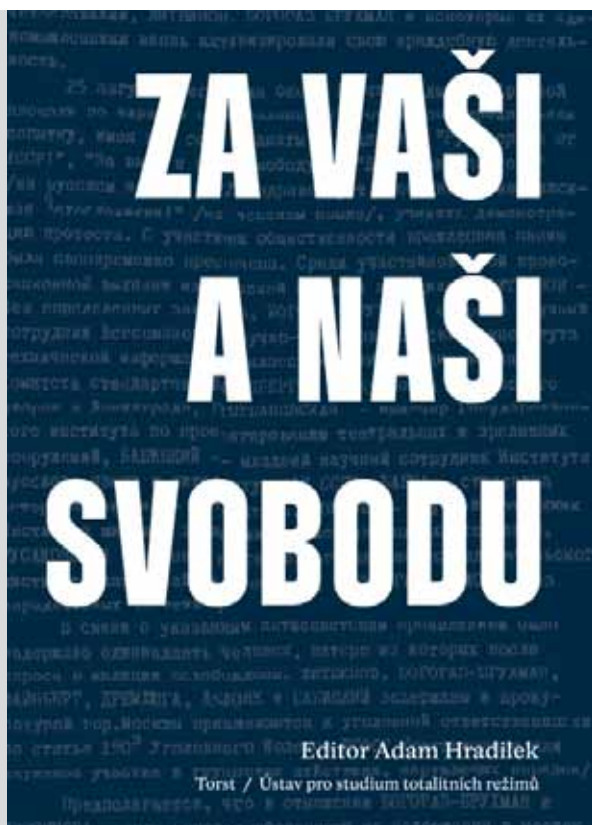
1.5 Vězeňství v českých zemích 1938–1989

V roce 2010 řešitel projektu realizoval na půdě Ústavu dva semináře a připravil do revue Paměť a dějiny studii o průběhu amnestie v roce 1960.

1.6 Odboj a odpor proti komunistickému režimu 1948–1989

Úkolem projektu je představit základní formy a projevy odporu skupin i jednotlivců proti komunistickému režimu, jejich motivaci a výsledky.

Jednou z nejdůležitějších loňských akcí byla konference Třetí odboj, realizovaná v květnu 2010 ve spolupráci s Metro politní univerzitou, na níž byly představeny konkrétní výstupy. Navíc v průběhu roku vyšlo monotematické číslo odborného časopisu Securitas Imperii, zaměřené právě na problematiku III. odboje. Další výsledky výzkumu byly průběžně publikovány v rubrice Třetí odboj revue Paměť a dějiny a ve formě webové prezentace. Pokusům o vojenský převrat proti totalitnímu režimu v Československu padesátých let minulého století byly věnovány seminář a výstava Žatec ve třetím odboji. Odbojová skupina Praha – Žatec, připravené ve spolupráci s regionálním Muzeem K. A. Polánka v Žatci. V neposlední řadě byla v rámci projektu zpracována komentovaná tematická bibliografie III. odboje, která byla umístěna na webu Ústavu.

2. Dokumentační projekty

Oddělení dokumentace připravovalo podklady a podílelo se na přípravě výstavních projektů. Součástí oddělení je skupina orální historie, jejímž úkolem je sbírat vzpomínky pamětníků z řad obětí, ale i aktivních exponentů totalitní moci. Vybrané rozhovory byly po zpracování publikovány na internetových stránkách a využity při přípravě článků a studií do revue Paměť a dějiny.

2.1 Dokumentační projekty věnované obětem totalitních režimů

Dokumentace popravených z politických důvodů 1948–1989

Cílem projektu je zpracování životopisů všech cca 245 popravených z politických důvodů, včetně shromáždění reprezentativních dokumentů a vybraných fotografií.

Zpracované životopisy byly průběžně umísťovány na webovou stránku Ústavu. V průběhu roku bylo takto zveřejněno 23 nových hesel. Celkový počet tak dosáhl 84 hesel. V rámci projektu byly dále publikovány dvě studie v revue Paměť a dějiny (jedna se současně týkala III. odboje). Ve spolupráci s kolegy ze skupiny výzkumu protikomunistického odboje a odporu byla v květnu 2010 realizována výstava Žatec ve třetím odboji. Odbojová skupina Praha – Žatec (problematika popravených z politických důvodů společně s tématem třetího odboje).

Dokumentace osob usmrčených na státní hranici 1948–1989

Cílem je zpracovat úplný přehled případů úmrtí na československé státní hranici. Informace budou obsahovat podstatná fakta o události, včetně místa, času, příčiny úmrtí, pachatelů, dále fotografie a rešerši pramenů.

Databáze zachycující přehled případů usmrcení na hranicích je průběžně doplňována a zveřejňována na webu Ústavu. Celá webová prezentace byla výrazně inovována a doplněna o úvodní studii, glosář a vybrané dokumenty k činnosti Pohraniční stráže, čímž došlo k propojení s projektem mapování organizační struktury a činnosti Pohraniční stráže v letech 1948–1989. Zároveň pokračovala spolupráce s Úřadem dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV.

Českoslovenští odbojáři popravení za 2. světové války v Plötzensee

S ohledem na vázání finančních prostředků i na změny v řešitelském týmu se upustilo od realizace výstavy; po přehodnocení priorit se projekt až do definitivního vyřešení situace přerušil.

Kati a jejich oběti

Projekt byl z personálních důvodů ukončen.

2.2 Šlechta českých zemí v konfrontaci s totalitními režimy 20. století (1938–1989)

Hlavním cílem projektu je sepsání monografie, která by na základě zevrubného studia poskytla plastický obraz o postavení, roli a osudech šlechty na pozadí dějin české společnosti 20. století, s akcentem na nacismus a komunismus. Průběžné výsledky byly zveřejňovány v revue Paměť a dějiny.

Hlavním výstupem projektu v roce 2010 byla mezinárodní vědecká konference Středoevropská šlechta v konfrontaci s totalitními režimy 20. století, uspořádaná ve spolupráci s Filozofickou fakultou UK v říjnu 2010.

V průběhu roku 2010 pokračovala spolupráce s pracovníky Filozofické fakulty UK, doc. PhDr. Janem Županičem, Ph.D., a doc. PhDr. Václavem Horčíčkou, Ph.D. Na sklonku roku se připravoval sborník z konference.

2.3 Křesťané v protinacistickém a protikomunistickém odboji

V roce 2010 pokračoval projekt, který se zabývá mapováním odboje a perzekuce československých občanů za doby nesvobody a v období komunistické totalitní moci. Hlavní pozornost řešitelů se koncentrovala na občany, kteří se hlásili ke křesťanským církvím, především pak na duchovní římskokatolické církve, Českobratrské církve evangelické, Jednoty bratrské, Jednoty českobratrské, Československé církve, pravoslavné církve a členů Akademické YMCA.

Základní archivní výzkum se zaměřil na období druhé světové války s přesahem do let po roce 1948. Pokračovaly pracovní kontakty s Českou křesťanskou akademií a pražským arcibiskupstvím. Autorka monografie o Josefu Beranovi Stanislava Vodíčková navázala na tento ediční počín několika přednáškami a referáty na konferencích a také kardinálu Beranovi připravila výstavu, která se mj. stala součástí festivalu Mene Tekel (únor 2010). Některé průběžné výstupy byly zveřejněny v revue Paměť a dějiny (studie Martina Jindry Jan Lomoz, jeden ze sabotérů České ligy proti bolševismu) či připraveny pro odborný časopis Securitas Imperii (Nebezpečný člověk a nežádoucí reakcionář – pater František Štverák).

2.4 Struktury moci

Dokumentace personálního obsazení struktur Státní bezpečnosti

Cílem projektu je zpracování personálního obsazení organizačních struktur politické policie, Státní bezpečnosti, které umožní stanovit podíl kádrových příslušníků na jednotlivých případech a akcích.

Výstupy z projektu byly prezentovány ve formě studií v revue Paměť a dějiny, Securitas Imperii, dílčích monografiích a příspěvků na konferencích a seminářích.

Aparát Komunistické strany Československa

V rámci projektu se zpracovává personální obsazení organizačních struktur Komunistické strany Československa od ústředních orgánů přes krajský a okresní aparát až po místní úroveň. Dlouhodobým cílem je zveřejnění organizačních struktur a personálního obsazení ústředního výboru a nižšího aparátu KSČ ve všech jeho podobách v letech 1948–1989. Ve spolupráci s externími autory byly zpracovávány biografické studie do připravovaného Slovníku představitelů KSČ.

Představitelé Ministerstva vnitra (Ministerstva národní bezpečnosti)

Projekt dokumentuje proměny organizační struktury a personálního obsazení Ministerstva vnitra (národní bezpečnosti) v letech 1948–1989. Výstupy byly zveřejňovány ve formě studií v revue Paměť a dějiny a v Securitas Imperii. Významným počinem se stal rovněž Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948–1989, který autorský kolektiv Ústavu vydal na přelomu 2009/2010.

Německé bezpečnostní a represivní složky

Projekt byl zaměřen na výzkum působení bezpečnostních okupačních složek nacistického režimu, zejména Gestapa, Sicherheitsdienstu, Ordnungspolizei a Abwehru. Průběžné výsledky byly publikovány v revue Paměť a dějiny a odborném časopise Securitas Imperii. Ve spolupráci s Národním archivem byla připravena webová prezentace periodických zpráv SD z let 1939–1945.

2.5 Historie českého undergroundu

Projekt mapuje undergroundovou kulturu od šedesátých do osmdesátých let, její kulturně-historické, sociologické, politické, popřípadě i psychologické aspekty. Projekt zahrnuje řadu výstupů v oblasti edukativní a mediální.

V průběhu roku 2010 pokračoval sběrem materiálu (fotodokumentace, filmové záznamy a písemnosti). Byla dokončena a k tisku připravena kniha Baráky – souostroví svobody. Práce pokračovaly také na publikaci s pracovním názvem Hnědá kniha českého undergroundu. Pořízeno bylo devět rozhovorů s pamětníky. Část fotodokumentace a některé rozhovory byly využity v publikaci Filipa Pospíšila a Petra Blažka Vraťte nám vlasy (nakl. Academia). Rovněž Česká televize, Český rozhlas, rádio Beat, některé časopisy i internetové servery využívaly podklady a dokumenty soustředěné v rámci projektu. Na středních školách proběhlo pět přednášek nazvaných Samizdat proti totalitě. Zahájeny byly práce na dílčí části projektu s názvem Jména bezejmenných s cílem pokusit se zachytit a zpracovat regionální uskupení undergroundu, jejich vývoj a aktivity.

2.6 Paměť a dějiny totalitních režimů

Projekt orální historie zaznamenává vzpomínky pamětníků a zpracovává jejich osobní archivy. Jeho primárním cílem je zachytit vzpomínky obětí perzekuce ze strany komunistického režimu a účastníků protikomunistického odboje a odporu. Rozhovory jsou zaznamenávány moderní audio- i vizuální technikou a využívány k badatelským, publikačním a vzdělávacím účelům.

V roce 2010 se v rámci projektu podařilo zaznamenat a archivovat 53 výpovědí pamětníků (zejména internovaných v sovětských pracovních táborech, účastníků perzekuce skautského hnutí a politických vězňů). Řada rozhovorů byla uveřejněna na webových stránkách ústavu, v odborných publikacích i dalších médiích. Koncem roku vyšel ve spolupráci s nakladatelstvím Torst sborník rozhovorů a studií Za vaši a naši svobodu, mapující mezinárodní protesty proti okupaci Československa v roce 1968. Projekt je realizován ve spolupráci s řadou českých i zahraničních institucí (Ústav pro historii maďarské revoluce roku 1956, Sdružení Memorial, Sacharovův archiv, Ošrodek Karta, IPN, Lotyšský státní archiv ad.).

2.7 Kolektivizace venkova v Československu

V průběhu roku 2010 dále probíhal archivně-dokumentační výzkum – soustředění informačně zajímavých textů, fotografií, plakátů, filmů atd. Byly natočeny a prezentovány další rozhovory s pamětníky. Konalo se několik tematických přednášek pro studenty a veřejnost. Aktuální informace k projektu byly průběžně doplňovány na příslušné webové stránce ústavu, která se rozšířila o další kapitoly.

Gestorem výstavní a publikační činnosti je Odbor ediční, který vytváří a zajišťuje podmínky pro vydávání publikací a metodických materiálů pro školy, připravuje výstavy, přičemž spolupracuje s různými partnerskými institucemi. Po obsahové stránce připravuje publikace, výstavy a semináře pro školní i laickou veřejnost Odbor zkoumání totalitních režimů, zejména jeho skupina vzdělávání.

Semjon Vilenskij, vězněný dlouhá léta v sovětských lágrech, na semináři pořádaném v Ústavu

odpovídajících metodických postupů do školní praxe. Skupina vzdělávání se v tomto smyslu inspirovala západoevropskými vzory (především německými, francouzskými a britskými). Neméně důležitá byla přímá spolupráce se školami, realizovaná formou metodických školení pro pedagogy, na nichž se seznamovali s netradičními metodami výuky soudobých dějin za pomoci názorných výukových materiálů. Vedle metodických seminářů byly organizovány i nárazové akce (semináře a přednášky spojené s filmovými projekcemi na konkrétních školách).

Vzdělávací projekty týkající se dějin totalitních režimů na území Československa jsou koncipovány ve dvou úrovních. První typ projektů je zaměřen na odbornou spolupráci se školskými institucemi. Nově se pozornost skupiny vzdělávání zaměřila i na střední odborné školy (SOŠ) a střední odborná učiliště (SOU), kde došlo k výrazné redukci učiva v rámci kutikulární reformy. Jako klíčovou cílovou skupinu vnímá žáky základních škol (ZŠ). Konkrétní výstupy školních projektů jsou zaměřeny na kurzy pro středoškolské učitele dějepisu, na tvorbu vzdělávacích pomůcek a zavádění moderních didaktických postupů do školní praxe. Důraz se klade především na výuku soudobých dějin. Druhý typ vzdělávacích projektů byl určen širší veřejnosti a jeho výstupem jsou odborné přednášky, veřejné semináře a konference.

3.1 Spolupráce se školními institucemi

Tato spolupráce má za cíl zvýšit povědomí studentů o našich soudobých dějinách. Záměrem projektu je poskytnout vzdělávacím zařízením všech typů pomoc při využívání nových přístupů ke vzdělávání i přípravě vzdělávacích podkladů. Nosnými materiály jsou připravované komentované edice dokumentů z Archivu bezpečnostních složek s metodickými listy a audiovizuálními materiály, které jsou dostupné také na webové stránce. Spolupráce v této oblasti byla navázána s partnerskými institucemi, nevládními organizacemi i jedinci z řad pedagogů. V roce 2010 také pokračovala a rozvíjela se spolupráce skupiny vzdělávání s MŠMT ČR. Členové skupiny jsou členy poradního sboru ministerstva pro výuku dějepisu.

3.2 Příprava metodických materiálů pro školy

Audiovizuální materiály

Na základě již získaných zkušeností (DVD k rokům 1968 a 1989) se připravovalo DVD s tématem kolektivizace. Kromě audiovizuálních ukázek různého typu (filmy, dokumenty, televizní zpravodajství) mělo DVD obsahovat také větší množství archivních materiálů a vybraných vědeckých studií, popř. originální svědectví pamětníků.

Vzhledem k technickým a právním problémům – především velice zdoluhavému a obtížnému vyjednávání s Národním filmovým archivem o podmínkách využití filmů v jeho správě – se nepodařilo vydat DVD v roce 2010. V rámci přípravných prací na DVD byla realizována webová prezentace na stejné téma. Příslušné DVD bude vydáno v průběhu roku 2011.

Konference Zločiny komunistických režimů proběhla pod záštitou premiéra Jana Fischera

Ústavu jsou prezentovány též v rámci aktivit neziskového sektoru (konference I mlčení je lež... ostravského sdružení Pant aj.). Pracovníci skupiny v rámci seminářů a přednášek spolupracují i s historickými ústavu a katedrami univerzit (v roce 2010 semináře a přednášky na Filozofické a Pedagogické fakultě UK v Praze).

Metodické semináře pro učitele

V loňském roce proběhlo na půdě Ústavu devět kurzů pro učitele, kterých se celkem zúčastnilo přes 200 zájemců. Kurzy byly zaměřeny na široké spektrum problémů soudobých dějin (Protektorát, kolektivizace, rok 1968 a počátky normalizace, pád komunismu či mezioborové přesahy dějepisu).

Ve dnech 26. a 27. srpna 2010 byla ve spolupráci s o. s. Pant realizována letní škola moderních dějin na téma Metodické inovace ve výuce normalizace, které se účastnilo 48 učitelů. Ve spolupráci s Národním institutem dalšího vzdělávání uspořádala sekce vzdělávání semináře pro mimopražské učitele, propagující metodické inovace ve výuce soudobých dějin. V roce 2010 proběhlo devět seminářů nazvaných Jak učit o komunismu (Brno, Liberec, Hradec Králové, Jihlava, Karlovy Vary, Olomouc, Ostrava, Praha – střední Čechy a Zlín) a pět seminářů na téma Jak vzpomínáme. Československo 1938–1989 ve školním dějepise (Ostrava, České Budějovice, Ústí nad Labem, Plzeň a Pardubice). Spolupráce s Národním institutem dalšího vzdělávání pokračuje i v roce 2011.

Malé a velké příběhy moderních dějin

Podstatou projektu je vzbudit u studentů zájem o soudobé dějiny formou orální historie, reflektující individuální paměť vlastních příbuzných, především rodičů a prarodičů. Individuální rodová historie, navíc prostřednictvím aktivního zapojení studentů, dává možnost nahlédnout „velké“ dějiny v konkrétním kontextu, čímž se stávají bližšími a pochopitelnějšími. V roce 2010 se uskutečnil již druhý ročník tohoto projektu věnovaný roku 1989. Jeho výstupy se prezentují na webu a mohou sloužit též jako vzdělávací materiál, což didaktickou hodnotu projektu zvyšuje. Počet zájemců ze strany škol stále stoupá.

Projekt školních filmových projekcí

Na sedmnácti základních a středních školách byly realizovány komentované filmové projekce a přednášky doprovázené ukázkami z filmů s problematikou roku 1989 a přechodu od komunismu k demokracii, společně s dalšími tématy, podle potřeb konkrétních škol (např. Proměny obrazu pražského jara, Proměny vnímání kolektivizace atd.).

Internetová antologie ideologických textů

Školám byla zpřístupněna antologie ideologických textů na webových stránkách Ústavu, která je volně ke stažení. Jedná se o ojedinělý projekt, který v prostoru vzdělávání otevřel nové možnosti přístupu k odborným materiálům. Stávající prezentace byla rozšířena o nové sady textů, unikátní je především využití dětské literatury, které umožňuje demonstrovat persvazivní potenciál komunistické propagandy i žákům druhého stupně základních škol.

Ve webové sekci vyhrazené vzdělávání byly průběžně doplňovány webové stránky realizované skupinou Vzdělávání. V rámci oddělení metodické podpory byly zveřejněny nové komplexní příspěvky tematizující dosud opomíjené stránky soudobých dějin. Kromě těchto aktivit členové vzdělávací skupiny spolupracovali s portálem www.moderni-dejiny.cz, na kterém také publikovali metodické inspirace a inzerovali příspěvky v rámci Ústavu.

Metodické listy

V průběhu roku pokračovaly práce na projektu webového portálu, který shrne veškeré aktivity v oblasti vzdělávání a přinese učitelům dějepisu nové podklady. Jednalo se hlavně o jednotliviny ke konkrétním tématům v podobě textů, metodických postupů a ikonografie.

Odborné konference, semináře a prezentace vzdělávacích materiálů Ústavu

Pracovníci skupiny vzdělávání se pravidelně účastní vědeckých konferencí zaměřených na didaktiku soudobých dějin, kde prezentují výstupy vlastní práce a účastní se též odborných diskusí (např. didaktické konference pravidelně pořádané Univerzitou Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem). Spolupracují s MŠMT a účastní se odborných seminářů, konkrétně v roce 2010 semináře věnovaného problematice učebnic dějepisu. Materiály

3.3 Historické vzdělávání pro veřejnost

Jednou z forem zveřejňování informací o době nesvobody a období komunistické totalitní moci se stalo pořádání odborných i popularizačních přednášek, seminářů, veřejných diskusí a odborných konferencí. Jejich cílem nebylo jen informovat, ale také podporovat diskusi o aktuálních tématech souvisejících s historickým výzkumem. Pravidelné semináře v budově Ústavu, určené veřejnosti, moderovali jeho zaměstnanci, ale i zástupci partnerských institucí. Semináře navštěvovali zajímaví hosté, mezi nimi političtí vězni, významní odborníci na domácí i zahraniční zpravodajské služby, filmoví tvůrci apod., kteří prezentovali své osobní zkušenosti s totalitním režimem anebo uměleckou či dokumentární produkci o komunismu, případně nacismu. Po skončení semináře následovala diskuse. Přehled uskutečněných seminářů v roce 2010 je uveden v následující podkapitole.

4. Přehled konferencí, symposií a seminářů

4.1 Mezinárodní konference Zločiny komunistických režimů

Garanti: PhDr. Neela Winkelmannová, Ph.D., Mgr. Kateřina Volná (spolupořadatel: Senát PČR, Úřad vlády ČR)
50 přednášejících z 19 států (Bělorusko, Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Finsko, Jihoafrická republika, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Německo, Polsko, Rumunsko, Rusko, Slovensko, Slovinsko, Srbsko, Švédsko, Ukrajina, USA)
Přibližně 250 účastníků

Ve dnech 24. až 26. února 2010 se v prostorách Senátu Parlamentu České republiky a Úřadu vlády ve Strakově akademii konala mezinárodní konference Zločiny komunistických režimů, kterou Ústav připravil ve spolupráci s partnerskými institucemi ze zahraničí. Záštitu nad konferencí převzal místopředseda Senátu Parlamentu ČR MVDr. Jiří Liška a předseda vlády Ing. Jan Fischer, CSc. Jedním z cílů konference bylo formulovat zprávy (referáty) o zločinech komunismu v jednotlivých zemích střední a východní Evropy a zhodnotit je z právního hlediska. Výstupem z konference bude sborník, který vyjde v roce 2011.

Konference byla rozdělena do jedenácti panelů:

- Komunistické režimy a zločiny proti lidskosti
- Zločiny proti lidskosti spáchané komunistickými režimy v býv. SSSR, v nových členských státech EU, v Německu a na Balkáně – případové studie jednotlivých států I.–III.
- Případová studie: Komunistické zločiny v Československu a jejich stíhání
- Souzení komunistických zločinců – případové studie
- Tlusté čáry, omezená spravedlnost a následky
- Zločiny komunismu a nacismu – co jsme se naučili
- Evropská unie a lidská práva
- Mezinárodní spravedlnost: tribunály OSN, jihoafrická Komise pravdy a usmíření
- Jak dosáhnout spravedlnosti v postkomunistických společnostech, zejména v nových členských státech EU?

Webová stránka konference: <http://www.zlocinykomunismu.eu/>

4.2 Mezinárodní konference Třetí odboj

Garant: doc. PhDr. Václav Veber, CSc., Mgr. Kateřina Volná (spolupořadatel: Metropolitní univerzita)
30 přednášejících z České a Slovenské republiky
Přibližně 150 účastníků

Mezinárodní konference Třetí odboj byla uspořádána 27. května 2010 ve spolupráci s Metropolitní univerzitou Praha a věnována památce dr. Milady Horákové. Cílem konference bylo prezentovat stav výzkumu III. odboje i různé formy protikomunistické rezistence. Výstupem z konference je sborník, který vyšel na jaře 2011.

Konference byla rozdělena do tří panelů – Třetí zahraniční odboj, Protikomunistický domácí odboj a odpor a SNB, StB a bezpečnostní složky proti odboji.

Webová stránka konference: <http://www.ustrc.cz/cs/mezinarodni-konference-treti-odboj>

4.3 Mezinárodní konference Středoevropská šlechta v konfrontaci s totalitními režimy 20. století

Garanti: Mgr. Zdeněk Hazdra (ÚSTR), doc. PhDr. Jan Županič, Ph.D., doc. PhDr. Václav Horčíčka, Ph.D. (FF UK) (spolupořadatel: FF UK)
29 přednášejících ze 7 států (Česká republika, Lichtenštejnsko, Německo, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Slovensko)
Přibližně 200 účastníků

Konference připravená ve spolupráci s Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy proběhla ve dnech 19. až 20. října 2010 pod záštitou místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga. Konference přispěla k poznání ve středoevropském rámci dosud nezpracované problematiky. Zazněly příspěvky o odboji či odporu šlechty proti nacismu a komunismu a její následné perzekuci, ale také kolaboraci. Výstupem z konference bude sborník, který vyjde v roce 2011.

Webová stránka konference: <http://www.ustrc.cz/cs/mezinarodni-vedecka-konference>

4.4 Mezinárodní seminář Československo a polská krize 1980–1982

Garant: PhDr. Pavel Blažek, Ph.D. (spolupořadatelé: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Národní muzeum, Polský institut v Praze)

6 přednášejících z České republiky a Polska

Přibližně 60 účastníků

Seminář byl uspořádán na půdě Ústavu ve spolupráci s Ústavem pro soudobé dějiny, v. v. i., Národním muzeem a Polským institutem. Součástí semináře byla vystoupení českých a polských historiků v panelech Nezávislý odborový svaz Solidarita a Ohlasy polské krize. V jeho rámci se uskutečnila komentovaná prohlídka Národního památníku na Vítkově. Výstupem z mezinárodního semináře bude zvláštní příloha v odborném časopise *Securitas Imperii*.

Konference byla rozdělena do dvou panelů – Nezávislý odborový svaz Solidarita a Ohlasy polské krize.

Webová stránka semináře: <http://www.ustrcr.cz/cs/mezinardni-seminar-ceskoslovensko-a-polska-krize-1980-1982>

5. Cyklus veřejných historických seminářů

Režisér Radim Špaček a scenárista Ondřej Štindl jako hosté semináře *Obrazy StB* ve filmu

tických akcí – únosů a atentátů – namířených proti nepřátelům komunistického režimu, zejména z řad čs. exilu, kterému se nakonec stal osudným konflikt s prvním tajemníkem ÚV KSČ a prezidentem ČSSR Antonínem Novotným. Štáb ČT natáčel na autentických místech a Rudolfa Baráka zachytil ještě krátce před jeho smrtí.

4. března 2010 – seminář Katyňský masakr a české země

Přednášející: Mečislav Borák

Na jaře 2010 uplynulo sedmdesát let od povraždění polských válečných i civilních zajatců vězněných v sovětských koncentračních táborech. Mezi nejznámější masakry patří masová vražda polských důstojníků v Katyni, nicméně k hrůznému vraždění, které mají na svědomí příslušníci bezpečnostního aparátu NKVD, došlo na několika místech – obětí bylo okolo 25 000, zejména z řad důstojníků a inteligence.

Mečislav Borák vystoupil s přednáškou o nepříliš známém aspektu tohoto krveprolití: o občanech předmnichovského Československa, kteří rovněž byli mezi pětadvaceti tisíci obětmi masového vraždění. Mečislav Borák se katyňskou problematikou zabývá již řadu let a jeho bádání přineslo mimořádné výsledky, oceněné i polským prezidentem. Přednáška byla doplněna dokumentárním filmem *Zločin jménem Katyň* (2006, 57 minut), který získal řadu ocenění.

25. března 2010 – seminář Pokusy o ozbrojené vojenské převraty na počátku padesátých let

Úvodní slovo: Jan Kalous

Moderátor: Jaroslav Rokoský

S příspěvky vystoupili: Miroslav Kopt, Ivo Pejčoch, Libor Svoboda, Jiří Navrátil

Pokusy o vojenské převraty jsou velmi důležitou a významnou součástí III. odboje. Naše znalosti o nich jsou stále nedostatečné: pramenů je sice dost, ale nevyrovnaných a příliš jednostranných, osobních vzpomínek účastníků je naopak velmi málo, jistě také proto, že hlavní aktéři této činnosti byli popraveni. Seminář připomněl události, od nichž již uběhlo téměř šedesát let, a spolu s nimi i metodologické problémy, které doprovázejí a ztěžují současné bádání.

Cyklus seminářů pro veřejnost byl věnován různým tématům a souvislostem existence totalitních režimů, nacismu a komunismu, zásadně ovlivňujících historií Československa v minulém století. Dvakrát měsíčně probíhaly odborné semináře, filmové semináře s pozvanými hosty nebo diskusní semináře s pamětníky.

Semináře byly volně přístupné, určené všem zájemcům z řad laické i odborné veřejnosti. Věcným garantem byl Odbor zkoumání totalitních režimů. Zvukové záznamy z vybraných seminářů a fotografie z nich jsou dostupné na internetové stránce <http://www.ustrcr.cz/cs/seminare-pro-ucitele-podzim-2010>.

18. února 2010 – filmový seminář *Vzestup a pád Rudolfa Baráka*

Moderátor: Petr Kopal

Projekce dokumentárního filmu *Vzestup a pád Rudolfa Baráka* (2001) a diskuse s jeho režisérem Miloslavem Kučerou

Dokument provokativním způsobem prezentuje příběh titulního „hrdiny“, ambiciózního komunistického funkcionáře, ministra vnitra (1953–1961) a organizátora teroristických akcí – únosů a atentátů – namířených proti nepřátelům komunistického režimu, zejména z řad čs. exilu, kterému se nakonec stal osudným konflikt s prvním tajemníkem ÚV KSČ a prezidentem ČSSR Antonínem Novotným. Štáb ČT natáčel na autentických místech a Rudolfa Baráka zachytil ještě krátce před jeho smrtí.

29. dubna 2010 – filmový seminář Obrazy StB ve filmu

Moderátor: Petr Kopal

Hosté: Ondřej Štindl a Radim Špaček

Komentované ukázky z předlistopadových i polistopadových filmů zobrazujících příslušníky Státní bezpečnosti byly prezentovány na semináři Ústavu dne 29. dubna 2010.

Součástí filmového semináře byla přednáška historika Petra Cajthamla a diskuse se scenáristou nového českého filmu Pouta Ondřejem Štindlem. Právě tento film je pokládán za průlomový ve schematickém a stereotypním filmovém zobrazení „estébáků“.

13. května 2010 – přednáška Normalizační praktiky na vysokých školách

Přednášející: Pavel Urbášek

Pavel Urbášek z Univerzity Palackého v Olomouci přednášel o výsledcích svého bádání na poli historie českého vysokého školství za komunistického režimu, zejména pak svého výzkumu publikovaného v knihách Vysokoškolský vzdělávací systém v letech tzv. normalizace a Kapitoly z dějin univerzitního školství na Moravě v letech 1945–1990. Ve své přednášce navázal na teze amerického historika Johna Connollyho, profesora univerzity v Berkeley, který ve známé publikaci Zotročená univerzita podrobně zpracoval příběh univerzit v několika státech bývalého sovětského bloku.

10. června 2010 – filmový seminář Jak vzpomínáme? Normalizace a popkulturní paměť

Moderátor: Petr Kopal

Komentáře k filmovým ukázkám pronesli historici a odborníci na problematiku vzdělávání Jaroslav Pinkas a Kamil Činátl. Z dobových normalizačních filmů byly připomenuty např. Kdo hledá zlaté dno, Atomová katedrála, polistopadovou filmovou reflexi normalizace přiblížily ukázky z filmů Díky za každé nové ráno, Báječná léta pod psa, Pupendo či Kawasakiho růže.

Proběhla také diskuse s Petrem Jarchovským, scenáristou posledních dvou filmů.

Na charakteristických ukázkách z dobových i současných (retrospektivních) filmů byly demonstrovány výrazné a stále „živé“ stereotypy, jakož i vzácné pokusy o jejich prolamování. Filmy zásadním způsobem formují národní nebo kulturní paměť (nejen) o normalizaci. Proto také bylo výstižnější hovořit o popkulturní paměti. Filmový seminář se zároveň dotkl základních otázek spjatých s problematikou vzpomínání a zapomínání.

24. června 2010 – prezentace knihy Odhodláni bojovat

Přednášející: Ladislav Kudrna

Nová kniha Ladislava Kudrny Odhodláni bojovat. Vlastenectví československých letců v průběhu druhé světové války na pozadí válečných a politických událostí podává zcela nový pohled na činnost československých letců v průběhu druhé světové války. „Velké“ dějiny se zde prolínají s dějinami „malými“. Jak to bylo ve skutečnosti se vstupem českých letců do německých služeb a co víme o těžké krizi, která v řadách letců vypukla po vylodění ve Velké Británii? Jak je možné, že na půdě Albionu mohli projevovat své rusofilství a kritizovat britské válečné úsilí? Proč se nemálo letců po skončení války obávalo návratu do vlastí? To vše je předmětem této knihy, která vznikla na základě téměř desetiletého výzkumu v domácích a zahraničních archivech.

9. září 2010 – seminář Dějiny bezpráví: Komunistické právo v Československu

Moderátor: Vojtěch Ripka

Hosté: Vojtěch Šimíček, Michal Bobek a Pavel Molek

Editoři obsáhlé a zásadní publikace Komunistické právo v Československu (2009) Vojtěch Šimíček, Michal Bobek a Pavel Molek přijali pozvání Ústavu pohovořit k tomuto tématu.

Seminář se věnoval jak hodnotám komunistického práva, tak otázkám, zda problém komunistického práva spočíval v jeho aplikaci konkrétními lidmi, nebo v systému jako takovém.

23. září 2010 – beseda O svobodě a nesvobodě v sovětském Gulagu

Moderátor: Lukáš Babka

Host: Semjon Vilenský

Besedu s předsedou sdružení bývalých politických vězňů Vozvraščeniye a dlouholetým vězněm kolymských lágrů Semjonem Vilenským uspořádal Ústav ve spolupráci se Slovanskou knihovnou.

7. října 2010 – prezentace knihy Venkov pod kolektivizační knutou

Moderátor: Jaroslav Rokoský

Hosté: Jiří Urban, Filip Outrata

Nová kniha Jiřího Urbana podrobně dokumentuje osudy soukromých zemědělců v Československu minulého století. Na příběhu dvou rodin sleduje autor jejich pronásledování a násilnou likvidaci „kulackého“ majetku. Součástí knihy jsou i dobové dokumenty, svědectví pamětníků a sonda do exemplárního soudního procesu.

14. října 2010 – seminář s pamětníky Amnestie 1960

Moderátor: Alena Šimánková

Hosté: Jiří Málek, Jiří Navrátil a Jaroslav Rokoský

Před padesáti lety byla v komunistickém Československu vyhlášena největší amnestie politických vězňů. Jak rozsáhlá amnestie probíhala? Na které mukly se vztahovala? Jak ji hodnotil totalitní režim? Jak amnestii prožívali političtí vězni, kteří opouštěli brány věznic?

21. října 2010 – filmový seminář Čs. exil ve Švýcarsku po roce 1968

Moderátor: Petr Slinták

Hosté: Bernard Šafařík, Jan Kutra, Doris Windlin

Seminář přiblížil problematiku československého exilu ve Švýcarsku po roce 1968, kdy tam v důsledku okupace Československa odešla řada občanů. Přijetí první vlny uprchlíků mělo poměrně pozitivní efekt, nicméně situace československého exilu se od poloviny sedmdesátých let začala postupně zhoršovat. Své zkušenosti ze Švýcarska představili režisér Bernard Šafařík a malíř Jan Kutra. Během semináře byly promítnuty ukázky z rozhovorů natočených v rámci orálně-historického projektu Ústavu a prezentovány filmy režiséra Bernarda Šafaříka, které téma švýcarského exilu reflektují, včetně stěžejního díla *My a Matterhorn*, *Matterhorn a my* (2008).

4. listopadu 2010 – seminář s historiky SNB po roce 1948

Moderátor: Libor Svoboda

Hosté: Ivo Pejšoch, Prokop Tomek, Jan Kalous, Ondřej Hladík, Josef Vávra

Panelová diskuse se zaměřila na vývoj veřejněbezpečnostní složky Sboru národní bezpečnosti ve 40. a 50. letech 20. století. Účastníci semináře věnovali pozornost například problematice zavražděných příslušníků SNB, budování bezpečnostního aparátu po červnu 1945, vývoji organizační struktury Vězeňské služby a možnostem archivního studia ve fondech Archivu bezpečnostních složek.

18. listopadu 2010 – panelová diskuse Nejsme jako oni

Moderátor: Pavel Žáček

Hosté: Jefim Fištejn, Eva Štolbová, Jan Urban, Martin Mejstřík

Panelová diskuse o různých aspektech pádu komunistického režimu, transformace politické moci zahájené 17. listopadu 1989 a limitech procesu vyrovnávání se s minulostí z pohledu zaměstnance Rádia Svobodná Evropa, představitelky Demokratické iniciativy, vedoucí osobnosti Občanského fóra a vůdce studentského hnutí.

2. prosince 2010 – filmový seminář Únos (1952), filmová propaganda v 50. letech

Moderátor: Petr Kopal

Host: Ivan Klimeš

Film, a zejména hraný film, sloužil totalitním režimům jako nástroj propagandy. Seminář se zaměřil na filmovou propagandu komunistického Československa v 50. letech minulého století, zvláště na politické drama *Únos* (1952) Jána Kadára a Elmara Klose. Současný český filmový historik Ivan Klimeš o tomto díle napsal: „...je doslova kvintesencí služebnosti umění politickým zájmům. Únos je film natočený na politickou objednávku, a to s ambicí tomuto zadání beze zbytku vyhovět. Jako takový skýtá také historikům politické propagandy skutečně ‚lahůdkový‘ zážitek.“

16. prosince 2010 – prezentace knihy Odvrácená tvář pražského jara

Moderátor: Daniel Herman

Hosté: František Janouch, Čestmír Císař

Publikace *Odvrácená tvář pražského jara*. Státní bezpečnost v Praze a srpen 1968 byla prezentována na půdě Ústavu za účasti pamětníků, jaderného fyzika Františka Janoucha a politika Čestmíra Císaře, kteří byli během první okupační noci svědky relativně neúspěšného pokusu o internaci předních představitelů pražského jara.

16. prosince 2010 – seminář s historiky Pokus o obnovu československého vězeňství (1945–1952)

Moderátor: Jaroslav Rokoský

Hosté: Aleš Kýr a Ondřej Hladík

Ministerstvo spravedlnosti po květnu 1945 usilovalo o obnovení justice a vězeňství v předválečné podobě, včetně zřizování tzv. justičních statků k zaměstnávání odsouzených a posílení potravinového trhu. Uskutečňování těchto záměrů však naráželo na realizaci Košického vládního programu. Seminář přiblížil transformaci československého vězeňství, které bylo donuceno k zásadnímu odklonu od humanistických tradic.

6. Výstavní a publikační činnost, komunikační platformy a výchova k občanské odpovědnosti

Odbor ediční kromě výstavní a publikační činnosti zodpovídá také za organizaci komunikačních platform a výchovy k občanské odpovědnosti, včetně digitálního pamětnického archivu Paměť národa, přičemž spolupracuje s různými institucemi, občanskými sdruženími a nakladateli.

Venkovní expozice výstavního projektu My jsme to nevdali. Praha, Hradčanské náměstí.

6.1 Výstavní činnost

Charakter výstavní činnosti Ústavu v roce 2010 ovlivňovaly především následující faktory:

- povinné vázání části rozpočtových prostředků, které způsobilo snížení rozpočtu odboru edičního o 578 050 Kč
- odchod garantů výstavy Popravení Čechoslováci v Berlíně-Plötzensee z Ústavu.

V důsledku této situace bylo nutné nahradit připravované výstavní projekty Velký bratr tě sleduje a Popravení Čechoslováci v Berlíně-Plötzensee projekty jinými, nízkonákladovými – společnými výstavami Společný jmenovatel: smrt a Paměť Gulagu.

6.2 Přehled výstav realizovaných v roce 2010

Výstavy připravené spolu s dalšími institucemi

Společný jmenovatel: smrt

Výstava připravená ve spolupráci s rumunským Institutem pro vyšetřování zločinů komunismu (IICCR) představila jednu z jeho specifických činností, kterou je vyhledávání neznámých hromadných hrobů obětí represe ze zakladatelského období komunistického totalitního režimu v Rumunsku. Výstava byla zahájena 22. února 2010 v prostorách pražského Karolina jako součást rozsáhlejšího výstavního projektu festivalu Mene Tekel.

Žatec ve třetím odboji. Odbojová skupina Praha – Žatec

Výstava byla zaměřena na případ odbojové skupiny Praha – Žatec, která plánovala ozbrojené vystoupení proti komunistickému totalitnímu režimu. Do příprav akce, která měla začít 8. března 1949, bylo zapojeno více než 300 osob. Dodnes není spolehlivě objasněno, zda se skutečně jednalo o spontánní odpor proti totalitnímu režimu, nebo o provokaci ze strany Státní bezpečnosti a 5. oddělení Hlavního štábu Ministerstva národní obrany. Zapojené osoby však za svou účast zaplatily vysokými tresty odnětí svobody a pět z nich bylo odsouzeno k trestu smrti. Výstava realizovaná ve spolupráci s regionálním Muzeem K. A. Polánka v Žatci byla zahájena dne 25. května 2010.

Paměť Gulagu

Výstava představila činnost ruské organizace Vozvraščeniye, dokumentující utrpení politických vězňů v sovětských lágrech a zajišťující jim pomoc ve stáří. Výstava byla připravena ve spolupráci s Národní knihovnou ČR a slavnostně zahájena dne 1. září 2010.

Výstavy z předchozích let

Některé výstavní projekty z let 2008–2009 byly představeny na základních školách v Praze a Uherském Hradišti. O expozici Česká společnost od Mnichova k válce projevilo zájem Ministerstvo vnitra ČR. Na ZŠ Za Alejí (Uherské Hradiště) a v Gymnáziu Hodonín je již objednáno na příští školní rok celé výstavní pásmo.

Výstava	Lokalita	Termín výstavy
Česká společnost od Mnichova k válce	ZŠ Interbrigády (Praha 6)	leden/únor
	ZŠ Komenského (Praha 6)	únor/březen
	Ministerstvo vnitra	duben
1968 – Naděje, nebo boj o moc?	ZŠ Interbrigády (Praha 6)	únor/březen
	ZŠ Jiřího z Poděbrad (Praha 3)	duben/květen
	ZŠ Větrná (Uherské Hradiště)	září/říjen
Mnichovská zrada (1938)	ZŠ Pražáčka (Praha 3)	březen/duben
	ZŠ Chmelnice (Praha 3)	duben/květen
	ZŠ UNESCO (Uherské Hradiště)	září/říjen
20 let poté	ZŠ Pražáčka (Praha 3)	duben/květen
	ZŠ Za Alejí (Uherské Hradiště)	září/říjen

Praha objektivem tajné policie

V roce 2010 pokračovala prezentace výstavy z roku 2008 v různých částech světa. Od 7. dubna do 7. května 2010 byla umístěna v České národní budově v New Yorku, od 14. října 2010 do 7. ledna 2011 v prostorách České národní banky v Praze a od 16. listopadu do 17. prosince 2010 na Univerzitě J. W. Goetha ve Frankfurtu nad Mohanem. Výstava za využití vybraných fotografií z provenience Správy sledování SNB prezentovala návštěvníkům zvláštní svět Státní bezpečnosti a jejích obětí.

My jsme to nevzdali

Výběr z rozsáhlého výstavního projektu připravený ke 20. výročí pádu komunistického totalitního režimu v Československu a instalovaný na dvanácti místech hlavního města Prahy byl v roce 2010 představen veřejnosti na náměstí Přemysla Otakara II. v Českých Budějovicích (od 10. května do 10. července 2010) a na Mírovém náměstí v Ústí nad Labem (od 20. září do 20. října 2010).

6.3 Publikační činnost

Vydávání monografií, sborníků, edicí dokumentů, studií i periodických publikací realizuje oddělení publikací Odboru edičního. Periodickými publikacemi Ústavu jsou revue Paměť a dějiny, vydávaná čtyřikrát ročně a určená jak odborné, tak laické veřejnosti, a odborný časopis Securitas Imperii, který se řídí pravidly nezbytnými pro zařazení mezi recenzované časopisy, vydávaný dvakrát ročně a určený především odborné veřejnosti.

Vzhledem k výraznému snížení finančních prostředků vyhrazených v roce 2010 na vydávání publikací přistoupil Odbor ediční v některých případech ke spolupráci na jejich přípravě s jinými nakladatelstvími nebo partnerskými institucemi. Díky této spolupráci se i při sníženém rozpočtu podařilo vydat větší množství publikací, než se kterým počítal plán činnosti pro tento rok. Jediným typem neperiodických publikací, u něhož se nepodařilo dosáhnout plánovaného počtu publikací, byly edice dokumentů. Druhá připravovaná edice dokumentů neprošla externím recenzním řízením a bude nutné ji přepracovat.

Publikace Ústavu se prodávaly v běžné knižní distribuci a v knihovně Jána Langoše. U periodických publikací bylo také možné získat předplatné.

Dne 29. června 2010 zřídil ředitel Ústavu odbornou komisi k posouzení problematiky ediční činnosti v Ústavu a Archivu. Komise během čtyř jednání (12., 22., 29. července a 13. srpna) prodiskutovala problémy související s ediční činností Ústavu, a to jak v oblasti neperiodických, tak periodických publikací. V závěrečné zprávě se mj. vyjádřila k možnostem získávání mimorozpočtových finančních zdrojů, posílení postavení redakčních rad revue Paměť a dějiny a odborného časopisu Securitas Imperii i jejich šéfredaktorů a doporučila vytvoření ediční rady Ústavu.

Přehled publikací vydaných v roce 2010

Titul	Periodicita	Vydaný počet
Paměť a dějiny	4x	4
Securitas Imperii	2x	2

Druh	Plánovaný počet	Vydaný počet
edice	2	1
monografie	2	3
katalogy výstav	1	2
sborníky	2	4
učebnice a příručky	1	4

Periodické publikace

1. Paměť a dějiny 1–4/2010

Revue Ústavu pro studium totalitních režimů Vydáno v březnu, červnu, září a prosinci 2010.

2. Securitas Imperii 1–2/2010 totalitní minulosti

Oborný časopis Ústavu pro studium totalitních režimů Vydáno v květnu a prosinci 2010.

Neperiodické publikace

1. KUDRNA, Ladislav: Bojovali a umírali v Indočíně. První vietnamská válka a Čechoslováci v cizinecké legii
Vydáno v únoru 2010.

První vietnamské války se účastnili i českoslovenští vojáci, a to jako příslušníci francouzské cizinecké legie. Publikace přináší osudy jedenadvaceti mužů, kteří upadli do vietnamského zajetí a následně byli, po utrpení v zajateckých táborech, transportováni do Československa. Autor věnuje pozornost důvodům, proč tito mladíci utíkali do zahraničí a vstupovali do služeb cizinecké legie, průběhu drsného výcviku v severní Africe, podmínkám panujícím ve vietnamských zajateckých táborech či zacházení s repatrianty po příjezdu do vlasti. To vše za využití dosud neznámých fotografií a archivních materiálů.

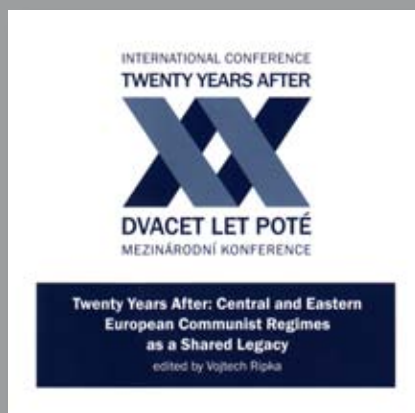
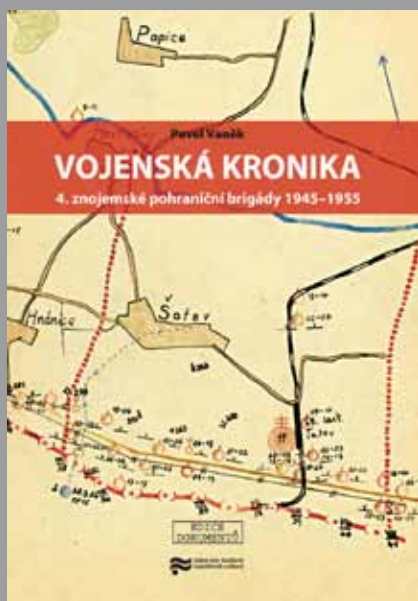
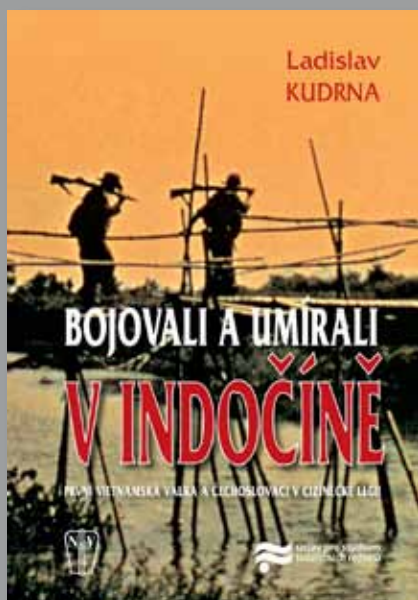
2. Vysokoškoláci o totalitě. Sborník oceněných příspěvků ze studentské konference

Vydáno v březnu 2010.

Dne 27. března 2009 se v Ústavu konal 1. ročník studentské vědecké soutěže Vysokoškoláci o totalitě, v jejímž průběhu studenti historie a příbuzných oborů předložili výsledky své badatelské práce. Většina z deseti oceněných příspěvků, které sborník obsahuje, se zabývá historickými událostmi, jež jsou úzce spjaté s konkrétními regiony naší republiky.

3. HAZDRA, Zdeněk (ed.): Sborník ze symposia Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací
Vydáno v březnu 2010.

Autoři jednotlivých příspěvků se zaměřili zejména na osudy dosud méně reflektovaných složek společnosti, mezi nimi například žen, dětí, šlechty, německého obyvatelstva žijícího na území Protektorátu či křesťanů v odboji. Za přínosnou lze pokládat reflexi poválečných pohledů české historiografie na období nacistické okupace a druhé světové války.

4. KALOUS, Jan: Štěpán Plaček. Život zpravodajského fanatika ve službách KSČ

Vydáno v dubnu 2010.

Štěpán Plaček (1909–1992) patřil k významným aktérům politického zpravodajství československého Ministerstva vnitra po skončení druhé světové války. Monografie se zabývá nejen Plačkovou kariérou na předúnorovém ministerstvu (včetně podílu na aférách v období 1945–1948), ale přibližuje také jeho mladá léta, kořeny jeho komunistického přesvědčení, věznění v 50. letech i život po propuštění až do 90. let. Součástí knihy jsou dosud neznámé dokumenty a fotografie z Plačkovy pozůstalosti.

5. Kol. autorů: Žatec ve třetím odboji. Odbojová skupina Praha – Žatec. Katalog výstavy

Vydáno v květnu 2010 ve spolupráci s Muzeem K. A. Polánka v Žatci.

Tématem výstavy je osud polovojskové ilegální organizace Praha – Žatec, která na jaře roku 1949 plánovala svržení komunistické vlády. Autoři výstavy zasadili příběh odbojové skupiny do širšího kontextu období bezprostředně po Únoru a nastílnili problematiku III., protikomunistického odboje.

6. Dvacet let poté. DVD sborník z konference

Vydáno v červnu 2010.

Sborník z mezinárodní konference přináší dvacet sedm příspěvků vztahujících se k následujícím tématům: transitional justice, „staré“ sítě v postkomunistických podmínkách, transformace bezpečnostních sborů, conceptualizace historie v primárním a sekundárním školství v (post)totalitní době, životní styl a kultura každodennosti v pozdním komunismu a kořeny pádu komunismu. DVD dále obsahuje fotografie a videozáznamy z konference.

7. VANĚK, Pavel: Vojenská kronika 4. znojemské pohraniční brigády 1945–1955

Vydáno v červnu 2010.

Kronika nabízí autentický vhled do organizačních otázek a výstavby útvaru 4. pohraniční brigády; vedle toho ukazuje „výsledky“ střežení státní hranice a výcvik pohraničnicků. Podává také subjektivní výpověď o spolupráci Pohraniční stráže s obyvatelstvem i o kulturních a sportovních událostech u pohraničních jednotek. Kniha přináší rovněž studii o organizaci brigády i kopie plánků úseků pohraničních rot z poloviny 50. let. Text kroniky doplňují formou odkazů pasáže věnované velitelům jednotek brigády a některým případům pokusů o přechod státní hranice.

8. Kol. autorů: Prag durch das Objektiv der Geheimpolizei. Katalog výstavy

Vydáno v říjnu 2010.

Katalog k výstavě Praha objektivem tajné policie, která představuje činnost Správy sledování SNB. Kromě zájmových osob fotografující referenti Státní bezpečnosti zachytili také podobu Prahy v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století.

9. Odboj a odpor proti komunistickému režimu v Československu a ve střední Evropě. Sborník z mezinárodní konference
Vydáno v listopadu 2010.

Sborník obsahuje studie devětadvaceti účastníků stejnojmenné mezinárodní konference pořádané Ústavem v dubnu 2009. Příspěvky mapují situaci v Československu a v dalších komunisty ovládaných zemích, protikomunistická hnutí odporu, která se v nich zformovala, či osudy odbojových skupin a jednotlivců z jejich řad. Dále popisují mechanismy, jimiž komunistický režim upevňoval svoji moc. Studie doplňuje přepis diskuse s přímými účastníky třetího odboje.

10. HRADILEK, Adam (ed.): Za vaši a naši svobodu

Vydáno v prosinci 2010 ve spolupráci s nakladatelstvím TORST.

Publikace zachycuje v obsáhlém souboru rozhovorů životní příběhy účastníků protestů proti okupaci Československa v roce 1968 ze zemí Varšavské smlouvy. Jejím cílem je zdokumentovat motivaci zúčastněných, průběh protestů i důsledky, které museli protestující nést; prostřednictvím jejich zkušenosti pak přiblížit tehdejší každodenní život v zemích sovětského bloku.

11. Kol. autorů: Listopad a cesta k němu. Výukové DVD

Vydáno v září 2010.

Výukové DVD obsahuje řadu různorodých audiovizuálních materiálů vztahujících se k přelomovému roku 1989. Materiály jsou přehledně strukturovány do několika oddílů a doplněny vysvětlujícími texty.

12. Katalog publikací ÚSTR 2008–2010

Vydáno v prosinci 2010.

Přehledný katalog všech publikací, které Ústav vydal od svého vzniku do konce roku 2010.

13. Metodická příručka pamětnického digitálního archivu Paměť národa

Nová verze byla vydána ve spolupráci s Visegrádským fondem v březnu 2010.

14. Webová antologie textů k tématu kolektivizace.

In: <http://www.ustrcr.cz/cs/metodicky-seminar-pro-ucitele-kolektivizace-venkova>

Mezinárodní konference Zločiny komunistických režimů se zúčastnili přední historici z celého světa

6.4 Komunikační platformy

Přehled konferencí, symposií a seminářů realizovaných Ústavem nebo s jeho významnou účastí v roce 2010

Mezinárodní konference **Zločiny komunistických režimů**
Senát Parlamentu České republiky, Úřad vlády České republiky, 24.–26. února 2010
Konference se aktivně zúčastnilo 49 osobností z devatenácti zemí světa.

Mezinárodní konference **Třetí odboj**
Ústav pro studium totalitních režimů, Metropolitní univerzita Praha, 27. května 2010
Konference se zúčastnilo 30 odborníků z České republiky a Slovenské republiky.

Mezinárodní konference **Středoevropská šlechta v konfrontaci s totalitními režimy 20. století**
Ústav pro studium totalitních režimů, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 19.–20. října 2010
Konference se zúčastnilo 30 odborníků ze sedmi zemí.

Mezinárodní seminář **Československo a polská krize 1980–1982**
Ústav pro studium totalitních režimů, Ústav pro soudobé dějiny, v. v. i., Národní muzeum a Polský institut, 1. října 2010

Workshop pamětnického digitálního archivu **Paměť národa**
Dům teroru, Budapešť, 24. března 2010

Evaluační workshop pamětnického digitálního archivu **Paměť národa**
o. s. Post Bellum, 29. dubna 2010

6.5 Výchova k občanské odpovědnosti

Pamětnický digitální archiv Paměť národa

V průběhu roku 2010 pokračovali tvůrci pamětnického digitálního archivu ve shromažďování výpovědí svědků historických událostí minulého století. Ke konci roku bylo na adrese www.pametnaroda.cz publikováno 850 pamětnických vzpomínek v plném rozsahu.

Úspěšně se rozvíjela spolupráce s domácími i zahraničními partnery – v současnosti jsou na Paměti národa publikovány výstupy třinácti dokumentačních projektů, mezi nimi např. společného česko-polského projektu 1945 – konec války. Návraty domů, odchody z domova, realizovaného ve spolupráci s polskou organizací Ośrodek Karta. Osudy Čečenců nuceně vysídlených v éře stalinismu mapuje projekt Fate of the Chechens. Aktivně se do spolupráce zapojil i slovenský Ústav paměti národa. Z domácích badatelských projektů je to například projekt Jazyk a kultura moravských Chorvatů a projekt realizovaný Fakultou sociálních věd UK, mapující osudy řecké menšiny v Československu. Mezinárodní spolupráce se rozvíjí díky dlouhodobé podpoře ze strany Mezinárodního visegrádského fondu.

Dne 8. května 2010 byly v rámci slavnostního večera pořádaného o. s. Post Bellum a Ústavem v přímém přenosu České televize předány Ceny Paměti národa. Portál Paměť národa navštěvuje v průměru několik set návštěvníků denně, s uloženými dokumenty pracuje více než dva tisíce registrovaných badatelů. Digitální pamětnický archiv Paměť národa tak během roku 2010 potvrdil pozici etablovaného zdroje informací o naší nedávné minulosti jak pro laickou, tak odbornou veřejnost.

Knihovna Jána Langoše

Knihovna Jána Langoše, která zahájila svou činnost v roce 2008, je zaměřena na budování a zpřístupňování úzce profilovaného fondu se zacílením na studium totalitních režimů, především komunismu a nacismu na území Československa, resp. Protektorátu Čechy a Morava a jejich souvislostí v celosvětovém kontextu. Knihovna má v současnosti na 5000 svazků. V minulém roce byly tituly vzhledem k nedostatku finančních prostředků získány především dary a výměnou mezi Ústavem a jeho partnerskými institucemi. Nákupem jsou získávány úzce profilované tituly ze zahraniční produkce, které nejsou v současnosti k dispozici v jiných knihovnách na území České republiky.

Knihovna poskytuje kromě knih i přístup k elektronickým zdrojům a do databáze C.E.E.O.L. a EBSCO, což jsou elektronické archivy zpřístupňující v plné podobě více než 400 humanitních a sociálněvědních časopisů a digitálních dokumentů. Knihovnu mohou využívat nejen pracovníci Ústavu a Archivu, ale i veřejnost formou prezenčního studia.

Informatika a digitalizace

Oddělení digitalizace

Mezi hlavní úkoly Odboru informatiky a digitalizace Ústavu pro rok 2010 patřila realizace jednotného konceptu informačních systémů Ústavu a Archivu, včetně zajištění jejich bezchybného, efektivního a bezpečného provozu.

Počátkem roku 2010, po definitivním převzetí komplexního zajištění správy ICT infrastruktury Ústavu a Archivu od externího dodavatele, zahájil Odbor informatiky a digitalizace její konsolidaci společně s optimalizací procesů. Konsolidace zahrnovala především změny v topologii počítačové sítě a ve zvýšení ochrany ICT infrastruktury a aktiv proti bezpečnostním rizikům. Kromě posílení bezpečnostních aspektů přineslo toto opatření významné snížení provozních výdajů obou institucí. Převzetím infrastruktury však také přibyla řada nových povinností. Odbor kromě podpory uživatelů v objektu Siwiewcova vzdáleně zajišťoval technickou podporu i pro satelitní pracoviště Archivu.

V polovině února 2010 Odbor informatiky a digitalizace zpracoval rozsáhlou dokumentaci v rámci projektu Vytvoření Národní digitalizační jednotky, která byla na Ministerstvo vnitra podána na základě výzvy 07 Integrovaného operačního programu pro elektronizaci veřejné správy za účelem získání finanční podpory z Evropského fondu pro regionální rozvoj a státní rozpočet ČR.

Ve spolupráci s Archivem se průběžně řešily konkrétní otázky rozvoje evidenčního (lustračního) systému a projektu elektronického archivu. Nemalá pozornost byla věnována i oblasti ochrany archivních dokumentů v procesu převodu do elektronické podoby.

Dne 27. dubna 2010 byla zpracována informace o aktuálním stavu digitalizace, včetně požadavků Archivu z úřední i badatelské oblasti.

V druhé polovině května a v červnu 2010 Odbor informatiky a digitalizace participoval na úpravě evidenčních záznamů i samotných archivních protokolů Zpravodajské správy Generálního štábu, aby neobsahovaly evidenční údaje vztahující se k období po 15. únoru 1990. K 31. březnu 2010 umístil Ústav na webovou stránku 968 knih (celkem 1 067 921 záznamů), včetně deseti archivních protokolů Zpravodajské správy Generálního štábu, obsahujících pouze evidenční záznamy, ke kterým byly zároveň delimitovány svazky.

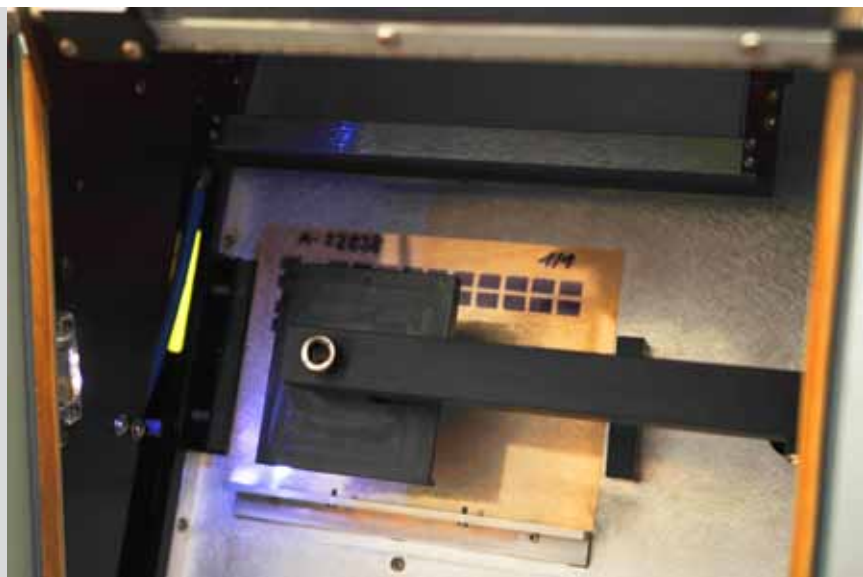
Dne 18. června 2010 byla pokynem ředitele Ústavu zřízena odborná komise k posouzení problematiky ochrany archiválií, digitalizace a informačních systémů v Ústavu a Archivu (tzv. KODI), koncepce digitalizace a tvorby informačních systémů, dokumentace digitalizačních projektů, elektronického archivu, informačních a evidenčních systémů, jejich naplňování včetně finančního rozboru, procesu digitalizace ve vztahu k ochraně digitalizovaných archiválií a dokumentů, technického řešení a validity digitalizovaných výstupů, právního rámce projektů digitalizace a informačních systémů a návrhu zlepšení projektů digitalizace, elektronického archivu a evidenčních systémů.

KODI se sešla na čtyřech jednáních (25. června, 13., 22. a 27. července). Dne 2. července členové komise navštívili oddělení archivních fondů FMV a oddělení digitalizace Ústavu. Během práce KODI se vyjasnilo, že žádný archivní materiál nebyl v procesu digitalizace zničen ani ztracen; předmětné archiválie byly dohledány v příslušném depozitáři.

27. července KODI schválila závěrečnou zprávu, ve které mj. řediteli Ústavu doporučila přesněji specifikovat úkoly Ústavu a Archivu, vymezit kompetence a upravit vzájemné vztahy, uvést do souladu vnitřní předpisy obou institucí, stanovit jasnou zodpovědnost za jednotlivé fáze procesu digitalizace, přehodnotit využití průtahových skenerů, zpracovat koncepci struktury a způsobu ukládání technických i popisných metadat, metodiku zpřístupnění digitalizátů v badatelných Archivu i tvorby a rozvoje lustračních a vyhledávacích systémů. Závěrečná zpráva byla 9. srpna 2010 postoupena Radě Ústavu.

Pracovníci Odboru informatiky a digitalizace se podíleli i na dalších odborných výstupech Ústavu (médiá, články, přednášky) a účastnili se jednání pracovních komisí.

1. Digitalizace dokumentů

Digitalizace dokumentů

Od počátku roku byla ve spolupráci se skupinou péče o fyzický stav archiválií Archivu zahájena kontrola dokumentů před i po digitalizaci, aby mohl být detailně zachycen jejich fyzický stav. Přijatá organizačně-technická opatření eliminovala hrozbu poškozování a od března 2010 neobdržel Odbor informatiky a digitalizace žádné záznamy o těchto případech. Skenery s automatickým podavačem předloh byly na základě dohody prioritně určeny pro realizaci první etapy digitalizace kartoték Studijního ústavu.

V zahraničním tisku jsme zaznamenali pozitivní ohlasy k problematice digitalizace archiválií z provenience Státní bezpečnosti. Britské vydání amerického technologického měsíčníku Wired věnovalo Ústavu a německé partnerské instituci BStU (Úřad spolkového zmocněnce pro dokumenty státobezpeč-

nostní služby bývalé NDR) v této souvislosti článek (Shreds of Evidence – Piecing together the State secrets of Eastern Europe's totalitarian past, Guy Martin, Wired UK 7/2010).

V roce 2010 probíhala digitalizace archiválií dle stanovených priorit (jednotlivé archivní jednotky pro potřeby úřední a badatelské činnosti Archivu, elektronického archivu a k realizaci projektů webové prezentace Ústavu a Archivu, ucelené soubory podle dohody vedení obou institucí, digitalizace na základě dohod se zahraničními partnery). Během spolupráce s U. S. Holocaust Memorial Museum bylo v roce 2010 předáno 57 110 stránek dokumentů z fondu 425 (Židovské organizace).

Počet digitalizovaných souborů

2008	4 421 777
2009	8 900 000
2010	4 769 642

Typy digitalizovaného materiálu 2010

Mikrografické záznamy (mikrofilmy, mikrofiše, žakety): 58 %
Papírové záznamy (knihy, složky, další dokumenty): 42 %

Spolupráce s U. S. Holocaust Museum (předání zdigitalizovaných stránek z fondu 425 – Židovské organizace)

2008–2009	140 000 stránek
2010	57 110 stránek
Zbývá	cca 303 400 stránek

2. Rozvoj evidencí a budování evidenčních systémů

Odbor informatiky a digitalizace ve spolupráci s Archivem pokračoval v přepisu a verifikaci dat určených zejména pro implementaci do evidenčního (lustračního) systému, databází pro zkvalitňování úředních a badatelských lustrací. Zpracovávaly se dokumenty pro validaci informací uložených v elektronických evidencích i archivní pomůcky následně zveřejňované na webové stránce.

Převod archivních pomůcek do elektronické podoby

Archivní protokoly krajských správ Ministerstva vnitra, kádrové rozkazy náčelníka I. správy SNB 1952–1989	67 707 záznamů
Archivní protokoly vojenské kontrarozvědky	86 237 záznamů
Kartotéky Statisticky-evidenčního oddělení Hlavní správy Vojenské kontrarozvědky	32 188 záznamů
Inspekce náčelníka Hlavní správy Vojenské kontrarozvědky	9 011 záznamů
Osobní karty zálohy Hlavní správy Vojenské kontrarozvědky	3 505 záznamů

Dále byly zpracovávány archivní protokoly vyšetřovacích spisů Správy vyšetřování Státní bezpečnosti a Krajské správy SNB Praha. Koncem roku byl zahájen přepis kartotéky Studijního ústavu MV, tzv. dvoumilionky (2 miliony informačních karet vytvářených StB v druhé polovině 40. let), a zpracování agenturních záznamů ze svazkové agendy centrálních útvarů Ministerstva vnitra.

3. Internetové stránky Ústavu

Internetové stránky Ústavu se v průběhu roku 2010 staly hlavním médiem pro publikování aktualit a tiskových zpráv (50 ks) o činnosti Rady i jednotlivých organizačních celků Ústavu. Ve spolupráci s příslušnými gestory byly kontinuálně doplňovány výstupy k jednotlivým projektům a akcím, edičním či výstavním počínům, konferencím, seminářům, vzdělávacím aktivitám apod. Zvláštní informace byly vydány v souvislosti s tragickou havárií polského speciálu u Smolenska, během níž zahynul také prezident partnerského Institutu paměti národa (IPN) prof. Janusz Kurtyka, a k úmrtí Milana Paumera, účastníka odbojové činnosti skupiny bratří Radka a Josefa Mašínových.

Nejvíce byly rozšířeny webové projekty Dokumentace popravených z politických důvodů 1948–1989, Zkoumání III. odboje a Kolektivizace venkova v Československu. Ve spolupráci se skupinou orální historie byla zveřejňována svědectví pamětníků protikomunistického odboje a odporu, z okruhu krajanů v zahraničí, perzekuce katolické církve, perzekuce Církve Adventistů sedmého dne, kolektivizace venkova a sovětských pracovních táborů. K výročí 21. srpna 1968 byla také publikována rozsáhlá kolekce svodek KGB USSR z archivu Bezpečnostní služby Ukrajiny, vztahující se k Československu v období let 1968–1969.

Ve spolupráci s úsekem vzdělávání se pokračovalo v prezentaci pomůcek a informací zaměřených především na pomoc učitelům základních a středních škol (např. Velké a malé příběhy moderních dějin – rok 1989) včetně doplnění studentských prací. V neposlední řadě byla zveřejněna errata k DVD Cesta k Listopadu 1989. Počátkem roku vznikla speciální stránka k mezinárodní konferenci www.zlocinykomunismu.eu a www.crimesofcommunism.eu a i nadále je udržována podpora a aktualizace starších webových prezentací (<http://www.20yearsafter.eu/>). Průběžně byla aktualizována i anglická verze webové stránky, například o Web Project: The Events of 1989 in Czechoslovakia, včetně zveřejnění výroční zprávy Ústavu.

3.1 Základní údaje o webové stránce

nové stránky v systému CMS: 221
modifikované stránky v CMS: 504
počet aktualit: 170
přibylo datových souborů: 6605
počet jazykových verzí: 2

3.2 Statistika návštěvnosti

počet všech návštěv: 281 452
počet unikátních návštěv: 148 625
počet zhlédnutých stránek: 1 127 903
počet zhlédnutých stránek na návštěvu: 4,01
průměrný čas strávený na webové stránce: 00:04:30

4. Internetové stránky Archivu bezpečnostních složek

Odbor informatiky a digitalizace v průběhu roku 2010 spolupracoval s Archivem při tvorbě a rozvoji jeho webové stránky www.abscr.cz, zejména při publikování tiskových zpráv (37 ks) a aktualizaci zveřejněných archivních pomůcek.

4.1 Základní údaje o webové stránce

nové stránky v systému CMS: 96
modifikované stránky v CMS: 200
počet aktualit: 61
přibýlo datových souborů: 40 685
počet jazykových verzí: 2

4.2 Statistika návštěvnosti

počet všech návštěv: 109 042
počet unikátních návštěv: 63 486
počet zhlédnutých stránek: 552 533
počet zhlédnutých stránek na návštěvu: 5,07
průměrný čas strávený na webové stránce: 00:05:36

Archiv bezpečnostních složek

1. Činnost Archivu bezpečnostních složek

V průběhu roku 2010 plnil Archiv bezpečnostních složek své úkoly vyplývající ze zákonů č. 181/2007 Sb., č. 499/2004 Sb. a č. 140/1996 Sb., ve znění pozdějších předpisů, za ztížených podmínek. Změny ve funkci ředitele nadřízeného Ústavu vedly dne 8. července 2010 až k odvolání zakladatele Archivu a ředitele PhDr. Ladislava Bukovského. V důsledku dlouhého výběrového řízení, které bylo zakončeno na přelomu listopadu a prosince 2010, řídil Archiv do konce roku I. zástupce ředitele PhDr. Miroslav Urbánek. Archivu se tak nepodařilo splnit plán činnosti projednaný Radou Ústavu dne 29. dubna 2010. Klíčovým problémem zůstalo také neúspěšné hledání budovy Archivu jako náhrada za pracoviště Praha Kobylisy.

S určitými výkyvy pokračovala spolupráce s Ústavem v oblasti převodu dokumentů a archiválií do elektronické podoby (digitalizace). Nestabilní situace v loňském roce také výrazně utlumila rozvoj pilotního projektu – elektronického archivu, jehož cílem mělo být podstatné zvýšení ochrany archiválií a zrychlení procesu jejich zpřístupňování.

Standardně se Archiv zhostil svých úkolů v oblasti úřední spolupráce a zpřístupňování archiválií, což jednoznačně podpořilo badatelské úsilí řady institucí i jednotlivců a ve svém důsledku i kvalitnější výsledky výzkumu především mocenských mechanismů nacistického a komunistického totalitního režimu.

V Archivu k 31. prosinci 2010 pracovalo 126 zaměstnanců, z toho 15 na zkrácený pracovní úvazek. V průběhu roku nastoupilo do pracovního poměru celkem 8 zaměstnanců, pracovní poměr ukončilo 13 zaměstnanců. Dále byly realizovány tři dohody o pracovní činnosti a čtyři dohody o provedení práce. Dle organizačního řádu se Archiv člení na tři odbory, deset oddělení a devět skupin.

Rozdělení tabulkových míst na základě druhu pracovní činnosti ve stavu k 31. prosinci 2010 je uvedeno v následující tabulce.

Druh pracovní činnosti	Systematizovaný stav	Skutečný stav	Nejvyšší dosažené vzdělání			
			ZŠ	SŠ	VOŠ	VŠ
řízení (ředitel, ředitelé odborů, bezpečnostní ředitelka, vedoucí oddělení, auditor)	15	12,5	0	1	0	11,5
ekonomika, administrativa (ekonomové, účetní, hospodářky, sekretářky, písařky, podatelny apod.)	15,5	15	0	12	0	3
správa budov, autoprovoz (správci budov, topiči, údržbaři, uklízečky, ostraha, řidiči)	25	24,5	0	22,5	0	2
informatika	1	0,5	0	0,5	0	0
konzervace a restaurování, preventivní péče o archiválie	3	2	0	1	0	1
reprografie	0	0	0	0	0	0
badatelské služby	8	8	0	3,5	0	4,5
vydavatelská a propagační činnost (redaktoři, grafici, tiskaři)	1	1	0	0	0	1
předarchivní péče, kontrolní činnost	2	2	0	0	0	2
archivní evidence a metodika	1	0,5	0	0,5	0	0
péče o archiválie, zpracování archiválií, správa archivních souborů	55,5	54	2	24,5	2	25,5
zahraniční styky	0	0	0	0	0	0
Celkem	127	120	2	65,5	2	50,5

V průběhu roku proběhlo u 20 zaměstnanců vstupní vzdělávání, 9 zaměstnanců se zúčastnilo odborného vzdělávání v oblasti archivní činnosti, 22 jiného nearchivního odborného vzdělávání, 2 manažerského vzdělávání, 23 jazykového vzdělávání (anglický jazyk) a dalších 23 vzdělávání v jiných oblastech (počítačové kurzy, všeobecně vzdělávací kurzy apod.).

2. Kancelář ředitele Archivu

Kancelář ředitele zajišťovala chod sekretariátu ředitele Archivu, právní služby pro potřeby Archivu a rovněž spolupráci s Ústavem a ostatními útvary Archivu, koordinovala přípravy materiálů ředitele Archivu na jednání Rady Ústavu a zabezpečovala personální úkony Archivu. Mezi její povinnosti patřilo také kolektivní vyjednávání, komunikace s odbory atd. Kancelář ředitele Archivu se s Ústavem podílela na přípravě smluv (rámcových, dílčích, mezinárodních, inominálních atd.). V květnu 2010 také vyřizovala veškerou agendu související s členstvím Archivu v mezinárodní organizaci International Council on Archives (ICA) se sídlem v Paříži.

Nezanedbatelnou část právní agendy Kanceláře ředitele Archivu tvořila smluvní agenda – tvorba a revize kupních smluv, smlouvy o výpůjčce archiválií na výstavy, dohody mezi jednotlivými organizačními složkami státu, dohody o srážkách ze mzdy, smlouvy o podpoře infrastruktury, licenční smlouvy, autorské smlouvy, nájemní smlouvy a podobně.

Kancelář řešila podněty, podání a stížnosti občanů, zejména těch, kteří našli své jméno v evidenčních záznamech, jejichž zveřejnění převzal Archiv jako povinnost od Ministerstva vnitra a Ministerstva obrany, a chtěli být seznámeni s důvody svého uvedení v těchto záznamech, případně s možnostmi, jak být ze seznamů odstraněni.

Stížnosti byly zaměřeny také na rozsah údajů, které Archiv jako evidenční záznamy zveřejňuje podle ust. § 7 zákona č. 107/2002 Sb., povětšinou z řad bývalých příslušníků Státní bezpečnosti. Další reakce občanů souvisely s databází evidence zájmových osob (EZO).

Převážnou část soudní agendy Archivu tvořily žaloby na ochranu osobnosti, kdy se žalobci domáhali výmazu evidenčních údajů z elektronických seznamů na webu. V souvislosti s rozhodnutím Nejvyššího soudu Archiv začal provádět výmaz již na základě doručených pravomocných rozsudků o neoprávněnosti evidence. Díky tomuto postupu soudní agenda Archivu v oblasti sporů o ochranu osobnosti výrazně poklesla, prozatím však nikoli náklady řízení. Ve spolupráci s Odborem informatiky a digitalizace Ústavu byl na základě rozsudků příslušných soudů realizován výmaz evidenčních údajů z elektronických seznamů, které Archiv zveřejňuje na svých internetových stránkách.

Budova Archivu v Kanicích

Další částí agendy byly pracovněprávní spory se třemi žalobkyněmi. Podstatou sporu je otázka, zda tyto osoby byly převedeny z Ministerstva vnitra v souladu s právem, či nikoliv, pokud nepředložily tzv. lustrační osvědčení anebo ho předložily pozitivní. Dva ze sporů jsou vedeny v pravomoci Nejvyššího soudu ČR, jeden z podnětu Archivu a druhý z podnětu žalobkyně, třetí spor vrátil soud 2. stupně zpět Obvodnímu soudu pro Prahu 3 k dalšímu řízení.

U soudní agendy se jedná o tvorbu žalobních návrhů, vyjádření k žalobním návrhům protistrany, jednání u soudů, tvorbu odvolání a tvorbu mimořádného opravného prostředku, dovolání.

Mezi další aktivity kanceláře ředitele Archivu přináleželo vypracovávání právních analýz, např. analýzy audiovizuálních děl s Národním filmovým archivem, zejména však v oblasti pracovněprávní, ochrany osobních údajů anebo svobodného přístupu k informacím.

V souvislosti s kontrolami Úřadu pro ochranu osobních údajů byly zpracovány připomínky a odvolání do protokolů, resp. rozklad do rozhodnutí o uložení pokuty.

V neposlední řadě se Kancelář ředitele Archivu podílela na výběrovém řízení k nájmu/prodeji nebytových prostor pro Archiv dle zákona č. 137/2006 Sb.

Mimo uvedené úkoly vycházející z organizačního řádu byli zaměstnanci Kanceláře ředitele Archivu také členy většiny stálých a pracovních komisí, včetně škodní komise, likvidační komise, komise k ust. § 15 zákona č. 181/2007 Sb., komise k výběrovým řízením apod.

Kancelář zajišťovala vyřizování žádostí podaných dle zákona č. 106/1999 Sb., tj. koordinovala vyhledání požadovaných informací, vypracovávala odpověď, případně rozhodnutí žadatelé, pokud informace nebyla poskytnuta vůbec nebo pouze částečně.

Archiv v souladu s ust. § 18 zákona č. 106/1999 Sb. zveřejňuje za rok 2010 následující údaje:

Činnost Archivu v oblasti poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb.

§ 18 odst. 1 písm. a) počet podaných žádostí o poskytnutí informací.....	14
§ 18 odst. 1 písm. a) počet vydaných rozhodnutí o odmítnutí žádosti.....	10
§ 18 odst. 1 písm. b) počet podaných odvolání proti rozhodnutí	4
§ 18 odst. 1 písm. c) opis podstatných částí každého rozsudku soudu	0
§ 18 odst. 1 písm. d) výčet poskytnutých výhradních licencí	0
§ 18 odst. 1 písm. e) počet stížností podaných podle § 16a zákona	1
§ 18 odst. 1 písm. f) další informace vztahující se k uplatňování zákona	0

3. Využívání archiválií, badatelská a úřední činnost

Centrální studovnou Archivu je badatelna Siwiewcova (dále skupina přípravy dokumentů), která vede centrální badatelskou evidenci a evidenci materiálů z depozitářů oddělení. Kromě toho v rámci Archivu působí badatelny Na Struze a v Kanicích, kde jsou badatelům předkládány archiválie oddělení archivních fondů vojsk Ministerstva vnitra, oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra České socialistické republiky (MV ČSR) a oddělení archivních fondů Státní bezpečnosti.

Skupiny přípravy dokumentů Siwiewcova, Na Struze a Kanice zajišťují následující agendy:

- předkládání a evidence zapůjčených archivních materiálů badatelům, příprava archivních materiálů badatelům
- vedení badatelské evidence a evidence materiálů z depozitářů oddělení + dalších oddělení
- zhotovování ověřených kopií archivních materiálů pro badatele, orgány státní správy a další instituce.

Centrální badatelna Siwiewcova (Praha 3)

V centrální studovně se v roce 2010 registrovalo celkem 1127 badatelů. Přibližně 10 % badatelů (119 osob) přicházelo ze služebních důvodů (45 % z Ústavu, 30 % z Národního bezpečnostního úřadu, 12 % z Archivu, zbytek z Policie ČR a zpravodajských služeb).

Soukromý účel nahlížení (např. publicistický, genealogický, vědecký) uvedlo 875 osob, úřední 175 osob. Nejčastěji přicházeli badatelé z Univerzity Karlovy, Technické univerzity v Liberci, Univerzity Palackého v Olomouci, Univerzity J. E. Purkyně, sdružení Post Bellum, Vojenského historického ústavu, Knihovny Václava Havla, České televize, Českého rozhlasu, Jihočeského muzea, Melicharova vlastivědného muzea, Národního muzea, Poštovního muzea, Lidových novin, Hospodářských novin a MF Dnes. Ze zahraničí pak přijeli badatelé z Varšavské univerzity, Univerzity Düsseldorf, Okresního soudu v Berlíně, zástupci různých advokátních kanceláří atd. Zahraničních badatelů bylo zhruba 5 % z celkového počtu, nejvíce ze Slovenska, skandinávských zemí (Švédsko, Norsko), Německa, Rakouska, Holandska, Belgie, Švýcarska, Polska, Itálie, Velké Británie, USA, Kanady a Austrálie.

Většina materiálů byla badatelům předkládána na základě dotazu (lustrace) v evidenčním systému Archivu (více než 90 %). K nejčastěji studovaným materiálům patřily (skupinové) vyšetřovací spisy, spisy správy sledování SNB, osobní svazky a dílčí poznatky z objektových svazků, objektové svazky, agenturní svazky a svazky operativní korespondence, materiály trvalé hodnoty (MTH) a personální (kádrové) spisy bývalých příslušníků bezpečnostních složek.

Badatelna Na Struze (Praha 1)

V této badatelně se zpřístupňovaly archiválie z oddělení archivních fondů Federálního ministerstva vnitra a oddělení v Kanicích, výjimečně také svazková agenda z oddělení operativních svazků kontrarozvědky a vyšetřovacích spisů.

Badatelnu během roku 2010 navštívilo 568 badatelů, kteří realizovali celkem 2173 badatelských návštěv. Ze služebních důvodů přišlo 50 badatelů (necelých 9 %), převážně z Ústavu, Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Národního bezpečnostního úřadu či samotného Archivu. Značný počet badatelů tvořili studenti Univerzity Karlovy, Technické univerzity v Liberci, Univerzity Pardubice, Univerzity Palackého či Jihočeské univerzity, zpracovávající ročníkové, seminární a diplomové práce. Většina badatelů však nahlížela do archiválií ze soukromých důvodů.

Nejčastěji badatelé žádali o zpřístupnění písemností, v nichž je zmínka o jejich příbuzných nebo dalších osobách, o něž se zajímají. Z dalších témat byl velmi frekventovaný II. a III. odboj, vývoj bezpečnostních orgánů po roce 1945 (především Státní bezpečnosti 1945–1990), perzekuce v 50. letech 20. století, židovská problematika, nacističtí váleční zločinci či kolektivizace.

Z 94 % se v badatelně Na Struze zapůjčovaly archiválie z oddělení archivních fondů Federálního ministerstva vnitra, ponejvíce fondy bývalého Studijního ústavu Ministerstva vnitra. Nejčastěji se předkládaly složky z těchto archivních fondů: Hlavní správa Vojenské kontrarozvědky (302), Ústředna Státní bezpečnosti (305), Velitelství Státní bezpečnosti (310), Správa vyšetřování StB – Stíhání nacistických válečných zločinců (325), Různé bezpečnostní spisy po roce 1945 (304), Židovské organizace (425), Historický fond (H), Odbor politického zpravodajství MV (2M), Německé soudy v říši (141), Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD (52) a Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV (Z).

Zhruba 7 % z celkového počtu badatelů připadlo na zahraniční badatele, nejvíce jich bylo ze Slovenské republiky (17), dále z Německa, Polska, USA, Kanady, Velké Británie, Švédska a Nizozemí (24).

Badatelna Kanice (Brno)

Ve studovně v Kanicích byly badatelům předkládány ke studiu archiválie oddělení archivních fondů vojsk Ministerstva vnitra, oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra České socialistické republiky, oddělení archivních fondů Státní bezpečnosti a v odůvodněných případech též archiválie z Prahy.

V roce 2010 navštívilo badatelnu 226 badatelů, kterým bylo předloženo 5341 svazků, spisů a fiší. Z celkového počtu badatelů bylo 20 % úředních návštěv (Policie ČR, včetně Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Národní bezpečnostní úřad, zpravodajské služby, soudy, veřejnoprávní i soukromá média), zbytek tvořili studenti nebo zástupci vědeckých institucí (univerzity, Ústav, Ústav paměti národa, Vojenský historický ústav, Moravský zemský archiv, Arcibiskupství olomoucké a další). Řada badatelů nahlížela do archiválií ze soukromých důvodů.

Nejvíce témat se týkalo žadatelů či jejich příbuzných, popřípadě známých, ať již to byly vyšetřovací spisy, agenturní svazky nebo personální spisy vojsk MV (34 %). Nejčastěji studovanými tématy se stala tato: Pohraniční stráž (úmrť na hranici, vývoj ochrany státních hranic a kroniky jednotlivých pohraničních útvarů), III. odboj, případy politicky činných osobností a známé akce Státní bezpečnosti (Gajda, Horáková, akce Světлана, Babice), dějiny a vývoj Sboru národní bezpečnosti, včetně Státní bezpečnosti, četnictva, církev a stát po roce 1948, podzemní církve, materiály k vyvlastnění zemědělců a kolektivizaci nebo materiály k činnosti Gestapa. Dalšími tématy studia byly například národnostní menšiny, odsun Němců, politické procesy v padesátých letech, věznice a vězeňství či události srpna 1968.

Z celkového objemu předložených zpřístupněných archiválií bylo 44 % z fondů uložených v Kanicích (z nich nejvíce, 54 %, personální spisy příslušníků, 33 % materiály Státní bezpečnosti), 44 % vyšetřovací spisy a svazková agenda útvarů Státní bezpečnosti, 11 % materiály Studijního ústavu a 1,7 % svazková agenda I. správy SNB (rozvědka) a III. správy (vojenská kontrarozvědka).

Ze zahraničních badatelů mělo o studium v badatelně v Kanicích zájem 7 % badatelů ze Slovenska a 1,5 % z Rakouska.

Počet badatelských návštěv a množství předložených archivních materiálů

Měsíc	Badatelna Siwiewcova		Badatelna Na Struze		Badatelna Kanice	
	Badatelské návštěvy	Předložené materiály	Badatelské návštěvy	Předložené materiály	Badatelské návštěvy	Předložené materiály
leden	171	1 049	147	1 487	32	357
únor	224	1 235	188	1 464	43	431
březen	249	1 703	248	1 711	75	794
duben	243	1 629	233	2 098	77	841
květen	208	1 108	203	2 836	59	623
červen	224	1 130	194	3 020	63	602
červenec	145	885	110	971	31	356
srpen	129	854	180	1 233	61	757
září	198	1 555	179	1 161	57	630
říjen	156	798	153	1 096	46	306
listopad	179	976	201	3 302	60	340
prosinec	131	956	137	1 338	18	191
Celkem	2 257	13 878	2 173	21 717	622	6 228

Celkový přehled Archivu bezpečnostních složek za rok 2010

Badatelna	Badatelé	Badatelské návštěvy	Předložené archivní materiály
Siwiewcova	1 127	2 257	13 878
Na Struze	568	2 173	21 717
Kanice	226	622	6 228
Celkem	1 921	5 052	41 823

Srovnání s lety 2008/2009

Badatelna	Badatelé 2008/2009	Badatelské návštěvy 2008/2009	Předložené archivní materiály 2008/2009
Siwiewcova	801/1027	1 867/2 153	14 599/13 298
Na Struze	557/469	1 733/1 953	19 981/26 812
Kanice	168/203	487/584	4 298/5 806
Celkem	1 526/1 699	4 087/4 670	38 878/45 916

Vyřizování žádostí pro badatelny podle jednotlivých oddělení

Všechna archivní oddělení se podílela na vyřizování žádostí dle zákona č. 499/2004 Sb. a oddělení operativních svazků kontrarozvědky a vyšetřovacích spisů společně s oddělením operativních svazků rozvědky a VKR navíc podle zákona č. 107/2002 Sb.

Oddělení kontrarozvědných svazků a vyšetřovacích spisů připravilo ke zpřístupnění pro badatelny Siwiewcova a Na Struze 2908 archivních jednotek v rozsahu 7085 stran a 1155 fiší a pro badatelnu Kanice 143 archivních jednotek (438 stran) a 61 fiší.

Oddělení operativních svazků rozvědky a VKR vyřídilo 211 badatelských a 588 úředních žádostí. Pro Národní bezpečnostní úřad zpracovalo 2593 anotací. Za účelem zpřístupňování a k digitalizaci se připravilo celkem 13 892 úložných jednotek.

Oddělení archivních fondů FMV vyřídilo 417 badatelských žádostí, 115 žádostí vztahujících se k občanství, 52 žádostí k zákonu č. 255/1946 Sb., 8 požadavků Národního bezpečnostního úřadu, 7 Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 6 žádostí Ministerstva vnitra a 1 Ministerstva spravedlnosti; celkem tedy 611 žádostí. Průběžně pracovníci oddělení vyhledávali údaje v kartotékách k fondům Studijního ústavu MV, ochrany státního tajemství, vystěhovalců a emigrantů.

Oddělení archivních fondů Státní bezpečnosti vyřídilo celkem 388 žádostí a vyhotovilo 288 stran fotokopí z 53 inventárních jednotek. Z oddělení bylo zapůjčeno 349 evidenčních jednotek.

Oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra ČSR vyřídilo 761 badatelských a úředních požadavků (z toho 469 v oblasti agendy řídičských průkazů), vyhotovilo 304 stran fotokopí a zapůjčilo 17 evidenčních jednotek. Akvizicí bylo do knihovny získáno 113 knih a časopisů, do evidence I. stupně přibylo 345 nových položek.

Oddělení archivních fondů vojsk MV vyřídilo 118 písemných požadavků, 29 zápůjček, 98 telefonických konzultací a vyhotovilo 709 stran kopií. Ve fondech personálních spisů pro Národní bezpečnostní úřad, Úřad pro zahraniční styky a informace, útvarů Ministerstva vnitra ČR a Policie ČR i Ústav se lustrovalo 3812 požadavků. V souvislosti se žádostmi o zpřístupnění personálních spisů bylo vyřízeno 723 žádostí a zapůjčeno 593 personálních spisů a dalších 70 k digitalizaci. Zároveň oddělení poskytovalo kopie pro potřeby personalistů Ministerstva vnitra a útvarů Policie ČR (důchodové, sociální aj. záležitosti) v rozsahu 250 požadavků, 1368 stran fotokopí; 26 spisů bylo zkopírováno v úplnosti.

Zároveň byly vyřizovány časově velmi náročné žádosti: o zpřístupnění materiálů takřka ke všem zahynuvším na ženijnětechnických opatřeních Pohraniční stráž, vyhledání archiválií k pokusům občanů NDR o přechod hranic a materiálů k neúspěšným pokusům vojenských osob přejít hranice (Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu).

Oddělení evidenční a správy digitálního archivu vyhledávalo v evidenčním systému Archivu (lustrace) a připravovalo tak podklady pro vyřizování badatelských a úředních dotazů. Pracovníci skupiny evidenční vyřizovali žádosti bezpečnostního odboru Ministerstva vnitra, Národního bezpečnostního úřadu, tj. státních orgánů pověřených bezpečnostním řízením, šetřením o ochraně utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti zpravodajských služeb a orgánů činných v trestním řízení.

Počet vyřízených úředních žádostí

Měsíc	BO MV	NBÚ	Policie ČR, ÚDV	Zpravodajské služby	Vězeňská služba	Ostatní	Celkem
leden	27	24	13	20	1	26	111
únor	17	20	17	6	1	15	76
březen	30	24	15	29	1	17	114
duben	25	23	21	12	0	0	91
květen	23	21	15	10	0	12	81
červen	26	22	8	9	1	11	77
červenec	42	22	8	20	0	11	103
srpen	29	23	13	5	1	25	96
září	30	23	10	5	0	19	87
říjen	25	23	8	8	0	10	74
listopad	28	20	12	14	0	15	89
prosinec	29	22	7	10	2	9	79
Celkem	331	268	147	146	7	180	1078

Počet jmen lustrovaných v informačním systému

Měsíc	NBÚ	BO MV	Zpravodaj- ské služby	Policie ČR, ÚDV	Vězeňská služba	Ostatní	Celkem
leden	1 100	461	198	41	1	63	1 864
únor	1 346	326	96	50	2	39	1 859
březen	1 126	495	437	42	1	41	2 142
duben	936	529	99	36	0	22	1 621
květen	1 053	512	80	51	0	37	1 733
červen	1 354	540	143	17	1	25	2 080
červenec	1 341	1 348	150	27	0	22	2 888
srpen	1 380	930	6	14	1	57	2 388
září	1 108	411	46	18	0	68	1 651
říjen	871	315	97	14	0	32	1 329
listopad	973	314	64	48	0	39	1 438
prosinec	1 053	474	23	8	4	25	1 587
Celkem	13 641	6 655	1 438	366	10	470	22 580

V rámci badatelských žádostí byly vyřizovány zejména žádosti podané dle zákona č. 499/2004 Sb. a podle zákona č. 140/1996 Sb., o zpřístupnění svazků vzniklých činností bývalé Státní bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů.

Počet badatelských žádostí a lustrovaných osob

Měsíc	Počet žádostí	Počet osob
leden	189	526
únor	184	534
březen	272	649
duben	184	533
květen	191	470
červen	159	528
červenec	143	486
srpen	161	359
září	135	354
říjen	179	594
listopad	188	493
prosinec	113	354
Celkem	2 098	5 880

Skupina správy digitálního archivu (SDA) se v omezené míře podílela na rozvoji a správě pilotní podoby systému elektronického archivu. Týkalo se to zejména řazení metadat v elektronickém archivu, vedení evidence elektronických kopií, evidence badatelů a pomocných databází.

Z důvodu uvolněné kapacity přistoupila skupina – ve spolupráci s jednotlivými odděleními spravujícími archiválie – k systematickému dodatečnému vytváření digitalizačních protokolů k archiváliím převedeným v minulosti do elektronické podoby.

Archivní fondy	Počet zkontrolovaných protokolů	Protokoly vytvořené SDA	Protokoly připravené ke kontrole SDA	Protokoly vytvořené odděleními
Studijní ústav	1 847	0	0	1 847
Řídící a organizační útvary F/MV	164	0	0	164
Centrální výkonné a funkční útvary F/MV	1 433	0	0	1 433
Svazková agenda	1 576	2 874	35	1 576
Teritoriální útvary SNB	0	0	0	0
Útvary Pohraniční a Vnitřní stráže	0	0	0	0
Personální spisy příslušníků a zaměstnanců	0	0	0	0
Celkem	5 020	2 874	35	5 020

Skupina také v rámci inventury existujících archivních jednotek fondů krajských S připsala jejich archivní pomůcky pro potřeby dalšího zpracování a zavedení do lustračního systému. Celkem bylo fyzicky zkontrolováno 4943 archivních jednotek fondu S-PL a 3359 archivních jednotek fondu KV. Dále byla opravena databáze Sledování osob v rozsahu 3472 záznamů.

V poslední čtvrtině roku 2010 převzala skupina od badatelny Siwiecova vyřizování žádostí o vyhotovení digitálních fotokopíí. Do konce roku byly vyhotoveny digitální kopie 138 inventárních jednotek v rozsahu 86 DVD a 14 CD nosičů. U všech kopírovaných inventárních jednotek byl zkontrolován „režim archiválie“ a u 35 z nich vytvořeny nové digitalizační protokoly. Do konce roku 2010 bylo umístěno na další pracoviště Archivu osm licencí softwaru na vkládání vodoznaků.

4. Přebírání a delimitace archiválií, archivních fondů a sbírek

V roce 2010 bylo do Archivu v rámci předarchivní péče při skartačních řízeních převzato celkem 79,97 bm archiválií, tj. 500 kantonů, 114 balíků a 44 989 karet. Zároveň pokračovala vnitřní delimitace mezi jednotlivými odděleními Archivu a delimitace do Správního archivu Ministerstva vnitra ČR.

Oddělení operativních svazků rozvědky a VKR zástupcům Ministerstva obrany – Vojenské zpravodajství dne 2. září 2010 v souladu s delimitačním protokolem a ustanovením § 14 odst. 1 zákona č. 181/2007 Sb. předalo 9 kantonů (1,08 bm) archivních materiálů vzniklých činností Hlavní správy VKR a Vojenského obranného zpravodajství Federálního ministerstva obrany po 15. únoru 1990.

Na základě rozhodnutí policejního prezidenta jsou Archivu zasílány návrhy na skartaci a převzetí materiálů podle zákona č. 181/2007 Sb. V roce 2010 bylo v rámci skartačních řízení u Policie ČR přijato do oddělení archivních fondů FMV celkem 64,75 bm písemností z činnosti bývalé správy pasů a víz FMV (tj. 500 kantonů cizineckých spisů z let 1948–1989 + 15 kartoték). Do Správního archivu MV ČR bylo delimitováno zcela nebo částečně 114 přírůstků v celkovém objemu 54,08 bm. Předpokládá se rozdělení ještě cca 130 přírůstků.

V rámci vnitřní delimitace bylo do oddělení archivních fondů vojsk Ministerstva vnitra delimitováno 18 přírůstků v celkovém objemu 27,52 bm, do oddělení archivních fondů MV ČSR 70 přírůstků v celkovém objemu 42,83 bm, do oddělení archivních fondů StB 6 přírůstků v celkovém objemu 8,86 bm a do oddělení operativních svazků kontrarozvědky a vyšetřovacích spisů delimitován 1 přírůstek v celkovém objemu 36,75 bm.

Celkem bylo delimitováno 95 přírůstků v objemu 116,22 bm.

Ve druhém a čtvrtém čtvrtletí 2010 oddělení archivních fondů Státní bezpečnosti přebíralo materiály útvarů pasů a víz a pasové kontroly od oblastních ředitelství Služby cizinecké policie Brno, Ústí nad Labem, Praha, Plzeň, Ostrava a České Budějovice. Na základě sedmi vyhotovených protokolů o provedeném skartačním řízení Archiv převzal 0,73 bm archiválií. Evidence a ukládání přírůstků do fondů krajských a okresních útvarů pasů a víz a útvarů pasové kontroly probíhala průběžně. Přebírání byly i materiály v rámci vnitřní delimitace, a to od oddělení archivních fondů FMV.

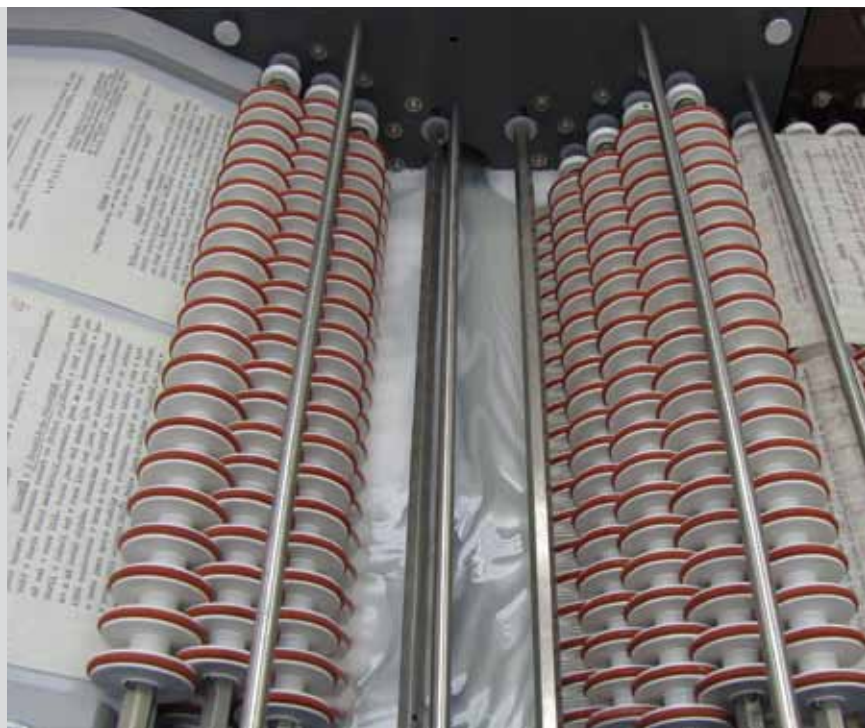
Průběžně po celý rok probíhalo přebírání archiválií od Ministerstva vnitra a Policie ČR, popř. obecních úřadů s rozšířenou působností (agenda občanských a řidičských průkazů), na oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra ČSR. V rámci skartačního řízení byly převzaty a evidovány přírůstky krajských správ SNB Ústí nad Labem, České Budějovice, Ostrava, Brno, Správy SNB hl. m. Prahy a SČK, současného Krajského ředitelství Olomouckého kraje, Inspekce MV ČR a školy MV (SNB). Celkem oddělení převzalo a evidovalo 123 balíků v rozsahu 11,3 bm. Na základě skartačních návrhů jednotlivých útvarů Policie ČR bylo vypracováno osm protokolů.

Vnitřní delimitací byly z oddělení archivních fondů FMV převzaty, evidovány a popsány přírůstky z krajských správ Plzeň, Hradec Králové, Ústí nad Labem, České Budějovice, Brno, Praha, Ostrava, SOA Praha, MV ČR a MV (SNB). Celkem bylo uloženo 396 balíků v rozsahu 47,13 bm. Z oddělení byly mimo plán Národnímu archivu delimitovány 1,2 bm z fondu Kriminální ústředny a jejích předchůdců z let 1918–1945 a Správnímu archivu MV ČR 0,9 bm archiválií, které omylem nebyly předány již v roce 2008–2009.

Oddělení archivních fondů vojsk MV přebíralo od součástí resortu Ministerstva vnitra archivní materiál vzniklý před rokem 1992 z činnosti vojsk Ministerstva vnitra v rámci skartačního řízení. Od oddělení FMV obdrželo materiály Pohraniční stráže – dva přírůstky 14,5 a 15 bm do fondu Hlavní správy Pohraniční stráže a ochrany státních hranic. Další materiály Pohraniční stráže dostal Archiv od tří oblastních ředitelství Služby cizinecké policie (3,22 bm) v rámci skartačního řízení. U Oblastního ředitelství Služby cizinecké policie byl vypracován jeden protokol o skartačním řízení.

Na základě žádosti odboru personálního Ministerstva vnitra byly z fondu Personální spisy vyčleněny a delimitovány do Správního archivu MV materiály v rozsahu 9052 položek. Od tohoto resortu naopak oddělení převzalo osmnáct personálních spisů, vzniklých před rokem 1990 (1992).

5. Zpracování a zpřístupňování archiválií, archivních fondů a sbírek, generální inventura

Hromadné odkyselování archiválií

Schválený plán činnosti na rok 2010 se v oblasti zpracování a zpřístupňování archiválií a generální inventury nepodařilo realizovat zejména z důvodu nárůstu badatelské a úřední agendy.

Oddělení operativních svazků kontrarozvědky a vyšetřovacích spisů se nepodařilo v roce 2010 splnit tyto stanovené úkoly tematického zpracování: svazková agenda Správy sledování (písmeno L–P, 30 bm) a fond ZO/MV (3,6 bm) a zpracování fondu OB/Hradec Králové (32,4 bm).

Oddělení operativních svazků rozvědky a VKR u spisového fondu I. správy SNB vyhotovilo návrh zpracování fondu, z 989 kartenů aktového materiálu bylo identifikováno cca 450 protokolů. Ve skart fondu VKR probíhalo třídění a zařazování dokumentů do archivního fondu Vojenské kontrarozvědky (155 pytlů z celkového množství 437). V metodické komisi Archivu byl projednán a přijat návrh metodiky na druhotné zpracování skartu VKR; tento proces bude zahájen po ukončení primárního třídění v roce 2011.

Za rok 2010 byla provedena generální inventura u sedmi fondů (Operativní svazky I. správy – 432 bm, 200 033 mikrofiší a žaketů, fond Spisový fond I. správy – 108 bm, ZO KSČ MNO – ZS GŠ – 20,5 bm, VKR, Operativní svazky VKR – 162 bm, 85 950 obálek mikrofiší, VKR, Neoperativní dokumentace VKR – 180 bm, ZS GŠ, Operativní svazky ZS GŠ – 306 bm, 5419 obálek mikrofiší a ZS GŠ, Neoperativní dokumentace ZS GŠ – 108 bm), zapsaných do sedmi karet evidenčních listů Národního archivního dědictví (EL NAD) v programu PevA. U zbývajících fondů III. správa SNB by měla být generální inventura dokončena v součinnosti s oddělením archivních fondů Státní bezpečnosti v prvním pololetí 2011.

Oddělení archivních fondů Federálního ministerstva vnitra v rámci revize stavu a úplnosti archivních fondů provedlo úpravu původních předávacích protokolů fondu 107 – Sbirka písemností útvarů SS na území Protektorátu Čechy a Morava, 1939–1945 (5,75 bm) a sestavilo nový soupis fondu 135 – Různé bezpečnostní složky, 1939–1945 (12,38 bm). Revize nebyla dokončena u fondu 134 – Německé soudy v Protektorátu Čechy a Morava, 1939–1945 (81 bm), práce budou pokračovat v roce 2011, včetně zpracování nového soupisu. Nepodařilo se splnit úkol revize fondu 141 – Německé soudy v Říši 1939–1945 (67 bm).

V oblasti zpracování, pořádání a inventarizace archiválií nebyl splněn úkol týkající se fondů II. správa SNB a IV. správa SNB, tj. reinventarizace fondu, resp. dokončení inventarizace fondu, zpracování přírůstků a sestavení inventáře.

Při generální inventuře bylo vyplněno celkem jedenáct EL NAD: fond 321, Studijní ústav – Monitory (zahraniční vysílání, přehledy tisku), 1968–1973 (3,5 bm), fond 315, Studijní ústav – Zemský odbor bezpečnosti II, 1945–1947 (29,9 bm), fond 44, Studijní ústav – Veřejná osvětová služba, 1940–1946 (25,1 bm), fond 301, Studijní ústav – Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud, 1945–1946 (17,4 bm), fond 318, Studijní ústav – Hlavní správa tiskového dohledu MV, 1953–1968 (41,6 bm), fond 325, Studijní ústav – Stíhání nacistických válečných zločinců, 1938–1975 (23,0 bm), fond 302, Studijní ústav – Hlavní správa Vojenské kontrarozvědky, 1945–1954 (71,61 bm), fond 312, Studijní ústav – Vrchní očistná komise pro státní a veřejné zaměstnance, 1945–1948 (14,8 bm), fond 318, Studijní ústav – Hlavní správa tiskového dohledu MV, 1953–1968 (41,6 bm), fond 2M, Studijní ústav – Odbor politického zpravodajství MV, 1945–1953 (79,3 bm). Oddělení archivních fondů nesplnilo úkol dokončit čtyřicet fondů Federálního ministerstva vnitra (Studijní ústav, Sekretariát FMV a další).

Oddělení archivních fondů Státní bezpečnosti ve druhém a třetím čtvrtletí 2010 roztřídilo v rámci fondu S-StB Ostrava a útvary StB v Severomoravském kraji písemnosti O-StB Olomouc (23 kartonů + 6 šanonů) a O-StB Opava (16 kartonů + 2 šanony). U fondu VO StB Jablonec nad Nisou pokračoval soupis archiválií k materiálům uloženým ve třinácti kartonech – celkem 679 položek. K těmto záznamům byl průběžně vytvářen jmenný rejstřík o 967 položkách.

V rámci generální inventury bylo vyplněno celkem 180 EL NAD fondů S-StB Praha a útvarů StB ve Středočeském kraji, S-StB České Budějovice a útvarů StB v Jihočeském kraji, S-StB Plzeň a útvarů StB v Západočeském kraji, S-StB Ústí nad Labem a útvarů StB v Severočeském kraji, S-StB Hradec Králové a útvarů StB ve Východočeském kraji.

Jedním z prioritních cílů generální inventury u oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra ČSR je stanovit konečný počet spravovaných archivních souborů a sbírek z cca 1000 bm spravovaných archiválií. V roce 2010 probíhala příprava na pořádání archivního fondu MV ČSR (1946/1948/–1991), tj. vymezení archivního souboru, zjištění kompletnosti materiálů, údajů z aktuální evidence NAD, ověření zpracování archivního souboru nebo jeho části v minulosti, existence archivních pomůcek, zběžné provedení průzkumu archivního souboru, archivní registratury a dostupné literatury se zaměřením na spisovou manipulaci, spisové a organizační normy, historii a kompetence původce. Samotné zpracování bude zahájeno v roce 2011.

V průběhu generální inventury byly vyplněny EL NAD fondů KS SNB Plzeň (249,46 bm), KS SNB České Budějovice (254,64 bm), Správa SNB hl. m. Prahy a SČK (495,94 bm), Městská správa VB Praha (342,88 bm), MV ČSR (281,34 bm), Hasičský záchranný sbor + Střední odborné školy požární ochrany (6,27 bm), Školy SNB (45,72 bm), Kádrové rozkazy (134,18 bm) a Rozkazy a nařízení (7,6 bm). Zároveň byla dokončena kompletace a nové uspořádání 28 EL NAD z původních 66 karet JAF, tzn. vypracování nových karet NAD jako podklad pro program PEvA u fondů Správa SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje, Kádrové rozkazy a Rozkazy a nařízení. Celkem se do systému PEvA editovalo 156 EL NAD u fondů KS SNB Hradec Králové, KS SNB Ústí n. L. – KS SNB Ostrava, KS SNB Plzeň – KS SNB České Budějovice, MS VB Praha, HS SPO, SOŠ PO Frýdek-Místek, OU PO Brno, Kádrové rozkazy, Sbírka rozkazů, pokynů a nařízení s bezpečnostní tematikou a mimo plán ještě Soupis sbírky map (533 ks).

Oddělení archivních fondů vojsk MV pokračovalo ve zpracování fondů Děčínská pohraniční brigáda, 1952–1966 (9,3 bm), rozepsaný text archivní pomůcky byl přehlédnut a opraven, a Vojenské učiliště PVS Bruntál, 1951–1966, 1968 (11,4 bm), materiál byl rozdělen do skupin jak podle organizační struktury původce, tak podle dalších věcných a časových kritérií, jednotlivé skupiny materiálů byly dále členěny.

Zápis dat zjištěných generální inventurou z evidenčních listů NAD fondů Pohraniční stráž a vojsk MV do evidencí programu PEvA, včetně korektury zápisů z důvodu přesunů materiálu z oddělení archivních fondů FMV. Do programu PEvA byly zapsány dvě archivní pomůcky.

Generální inventura pokračovala u fondů Personální materiály Odboru vnitřní ochrany (3,6 bm), proveden sběr dat pro EL NAD, dosud nezapsáno, a Personální spisy převzaté od resortu vnitra (187 bm), u něhož po sběru dat proběhla kontrola včetně revize kartotéky formou porovnávání údajů s údaji z personálního spisu, opravy zaneseny do kartotéky. Mimo plán byl proveden sběr dat k archivnímu souboru Osobní evidenční karty (117 bm), údaje z přírůstků personálních spisů průběžně ukládány do evidencí ve spolupráci se skupinou evidenční. Nedošlo k vypracování návrhu archivního zpracování personálních spisů s ohledem na zatížení generální inventurou a badatelskou agendou a požadavky státních institucí na personální spisy a další materiály.

Celkem bylo za Archiv zpracováno 354 EL NAD.

6. Ochrana archiválií, archivních fondů a sbírek

Oddělení péče o fyzický stav archiválií bylo odborným pracovištěm pro restaurátorské a konzervátorské ošetřování archiválií spravovaných Archivem. V roce 2010 pracovníci oddělení prováděli zejména průzkum fyzického stavu fondů, restaurátorské průzkumy archiválií směřující k zajištění možností využití hromadného odkyselování s využitím technologie Neschen C500, ověřování technologických postupů ošetření archiválií v souvislosti s provozem hromadného odkyselování, monitorování a vyhodnocování klimatických podmínek v depozitářích, odbornou restaurátorskou činnost a další úkoly.

Ve druhé polovině roku oddělení zajišťovalo pravidelné týdenní kontroly fyzického stavu archiválií před a po digitalizaci přímo na pracovišti oddělení digitalizace Ústavu, včetně vypracování zpráv z těchto kontrol.

V rámci restaurátorských průzkumů archiválií provedlo oddělení průzkum vzorku archiválií z fondu VKR (záznamní listy), vyhodnocení fyzického stavu vyšetřovacích spisů Akce Střed – Milada Horáková (arch. č. V-6301 MV), obecný průzkum kartoték na oddělení archivních fondů FMV, průzkum archiválií z fondu I. správy SNB, průzkum fyzického stavu arch. č. H-682 (Jan Palach), průzkum fondů Pohraniční stráže, sbírky map na pracovišti Archivu Kanice.

Po zahájení stálého provozu hromadného odkyselování archiválií s využitím technologie Neschen byly připravovány části arch. č. V-6301 MV a archiválie z fondu VKR na realizaci hromadného odkyselování archiválií. Komplexní restaurování proběhlo u části arch. č. V-6301 MV (bude pokračovat i v roce 2011) a arch. č. V-6566 MV – II. část (vyšetřovací spis Pravomil Rajchl a spol.), arch. č. 943319 MV, podsvazek I, a z fondu 2357 MNO VPS, k. 354, DH 329.

V průběhu roku 2010 bylo zahájeno periodické monitorování a vyhodnocování klimatických podmínek v depozitech Archivu a zpracovány návrhy na zlepšení ochrany a kvality uložení fondů. Oddělení se podílelo na posouzení žádosti o zapůjčení archiválií z fondů A 2/1, A 2/2 a A 6/3 za účelem pořízení mikrofilmové kopie pro Historické muzeum Národního muzea v Praze (uložení do hrobu Neznámého vojína na Vítkově 8. 5. 2010) a spolupracovalo při zajištění zhotovení tzv. bezpečnostní kopie části arch. č. V-6301 MV.

Oddělení v součinnosti s oddělením digitalizace Ústavu provádělo pravidelné týdenní kontroly fyzického stavu archiválií před a po digitalizaci, přičemž zpracovávalo podrobné informace o průběhu a zjištěních v zápisech z kontrol archiválií, zaškolovalo obsluhy skenerů pro manipulaci s archiváliemi v rámci konkrétních případů/skupin archiválií a vyhodnocovalo situaci na úseku digitalizace z hlediska ochrany archiválií.

7. Vědecká, badatelská a publikační činnost

Vědeckou, badatelskou a publikační činnost vykonává každé oddělení Archivu v závislosti na svých časových možnostech a zájmu svých pracovníků. Publikační činnost je buď individuální, nebo zaměřovaná na Sborník Archivu bezpečnostních složek, případně na periodika vydávaná Ústavem.

Počátkem roku 2010 vyšel Sborník Archivu bezpečnostních složek č. 7/2009 obsahující příspěvky jednotlivých zaměstnanců, včetně rešerše archivních materiálů k roku 1989 z fondů Archivu, prezentace projektu elektronického archivu atd. Do konce roku bylo k tisku připraveno další číslo sborníku, kde se kromě několika studií a edice sestavené z fondů Archivu nachází příspěvek o jednání European Network of Official Authorities in Charge of the Secret – Police Files a zpráva o činnosti metodické komise Archivu.

Někteří zaměstnanci Archivu (P. Kugler, J. Mikulka, J. Břečka) individuálně připravili a vydali své studie a články v domácích i zahraničních (Polsko, Slovensko) odborných periodikách či sbornících. Další se podíleli na badatelských, dokumentačních či edičních projektech Ústavu, případně prezentaci výsledků odborné a vědecké činnosti (P. Vaněk, A. Klápšťová, P. Dvořáček, J. Vávra aj.).

Specializovaná knihovna Archivu, umístěná v Praze i na pracovišti v Kanicích, získala v průběhu roku 2010 nákupem nebo darem 332 nových knih, resp. 113 dalších akvizic nových publikací, v I. stupni bylo zaevidováno 345 nových položek. Některé z těchto publikací získal Archiv darem z partnerských institucí nebo jako tzv. povinné výtisky.

8. Spolupráce Archivu bezpečnostních složek s Ústavem

Archiv se v úzké součinnosti s Ústavem podílel jak na realizaci některých projektů, tak na převodu archiválií a dokumentů do elektronické podoby. Schválený plán digitalizace se však nepodařilo dodržet. Prioritně byly digitalizovány archivní materiály pro úřední činnost Archivu a badatelskou veřejnost z hlediska dlouhodobé ochrany archiválií, pro tvorbu elektronického archivu, vědeckou, výstavní a vzdělávací činnost Ústavu i Archivu.

Oddělení operativních svazků kontrarozvědky a vyšetřovacích spisů se soustředilo na přípravu objektových svazků centrály (částečně splněno) a vyšetřovacích spisů (splněno), zaslání mikrofiší centrály (částečně splněno); nesplněn zůstal plán u svazkové agendy IV. správy SNB.

Celkem bylo v průběhu roku 2010 zasláno k digitalizaci:

Měsíc	A. č.	Svazky	Fiše	Knihy
leden	36	264	15	38
únor	100	322	12	25
březen	1 186	475	1 476	0
duben	74	200	45	0
květen	876	216	1 005	0
červen	80	316	3	0
červenec	120	95	158	0
srpen	166	43	304	0
září	178	347	233	0
říjen	186	104	201	0
listopad	164	32	249	0
prosinec	218	64	328	0
Celkem	3 384	2 478	4 029	63

Oddělení operativních svazků rozvědky a VKR vykázalo u systematické digitalizace tyto výsledky: operativní svazky I. správy SNB (dokončeno), spisová dokumentace I. správy SNB (ukončeno v torzovitém stavu), MTH (probíhá), operativní svazky VKR (probíhá), záznamní listy VKR (přerušeno), operativní svazky ZS/GŠ (přerušeno). Celkový počet digitalizovaných úložných jednotek byl 6380.

Oddělení archivních fondů Federálního ministerstva vnitra připravilo a zaslalo k digitalizaci celkem 4547 inventárních jednotek a přírůstků. Na podzim 2010 byla přímo na oddělení zahájena digitalizace kartotéky Studijního ústavu.

Oddělení archivních fondů Státní bezpečnosti k systematické digitalizaci připravilo 87 kartonů (1998 inv. j.) z fondu A 2/1, 44 kartonů (1299 inv. j.) z fondu A 2/2, 87 kartonů (2539 inv. j.) z fondu A 2/3, 16 kartonů (150 inv. j.) z fondu A 2/4. K digitalizaci odesláno z fondu A2/1 103 inventárních jednotek, z A2/2 3 inventární jednotky a z A2/3 3 inventární jednotky. Oddělení archivních fondů MV ČSR připravilo k digitalizaci 93 kartonů materiálů fondu H-1 (Hlavní správy VB Praha). Oddělení archivních fondů vojsk MV k digitalizaci zaslalo 70 personálních spisů; denní hlášení HS PS (nerealizováno).

9. Mezinárodní spolupráce

Během roku 2010 navštívilo Ústav 15 zahraničních návštěv z řad diplomatů, politiků a vědeckých pracovníků z Evropy, Ameriky i Asie. Pracovníci Ústavu provedli 3 návštěvy v zahraničí, včetně smutné povinnosti zúčastnit se dne 24. dubna 2010 pohřbu prezidenta polského IPN prof. Janusze Kurtyky, který tragicky zahynul při letecké katastrofě u Smolenska.

Během roku 2010 navštívilo Archiv 5 zahraničních návštěv z řad odborníků a veřejnosti, představitelé Archivu provedli 7 zahraničních návštěv a vystoupení na mezinárodních kongresech archivních organizací.

9. prosince 2010 byla slavnostně podepsána dohoda o spolupráci mezi Ústavem, Archivem a Ludwig Boltzmann-Institut für Kriegsfolgen-Forschung.

V červnu 2010 obdržel Archiv rozhodnutí o přijetí za řádného člena Mezinárodní archivní rady – ICA (International Council on Archives) se sídlem v Paříži. ICA je celosvětová organizace, která spojuje ve všech částech světa archivy, archivní instituce i fyzické osoby s cílem podpory využívání archivních dokumentů a zachování archivního dědictví lidstva na celém světě. Mezinárodní archivní rada, která vznikla v roce 1948, zahrnuje více než 1400 institucionálních členů ve 190 zemích a více než 200 individuálních členů.

10. Stručný přehled hospodaření Archivu

V roce 2010 hospodařil Archiv s celkovým schváleným rozpočtem ve výši 72 859 000 Kč, který byl v důsledku rozhodnutí k vázání rozpočtových prostředků ze strany vlády České republiky a po dohodě se správcem kapitoly č. 355 – Ústav pro studium totalitních režimů upraven na 72 259 000 Kč. Pro Archiv to znamenalo vázat výdaje ve výši 3 992 530 Kč.

Celkové čerpání dosáhlo 67 960 030 Kč:

		Schválený rozpočet 2010	Upravený rozpočet 2010	Čerpání
	Celkový rozpočet (v tis. Kč)	72 859	72 259	67 960,03
z toho:	výdaje na platy, OON a pojistné	47 356	48 635	47 878,11
	neinvestiční výdaje	19 102	17 969	16 764,48
	převody vlastním fondům (FKSP)	701	713	705,36
	ostatní neinvestiční transfery jiným veřejným rozpočtům		16	15,75
	náhrady placené obyvatelstvu (nemoc)	300	80	80,00
	kapitálové výdaje	5 400	4 846	2 516,33
	kontrolní součet	72 859	72 259	67 960,03

Vázání výdajů bylo v rámci ABS rozděleno takto:

Výdajové okruhy (v tis. Kč)	1. vázání	2. vázání	Celkem
ekonomické a provozní zabezpečení	1 630,53	2 275,00	3 905,53
vědecká a publikační činnost	21,00	30,00	51,00
zpřístupňování a zveřejňování dokumentů a archiválií	-	-	-
spisová a archivní péče	15,00	21,00	36,00
legislativně právní a personální oblast	-	-	-
Celkem	1 666,53	2 326,00	3 992,53

Hospodaření kapitoly 355 – Ústav pro studium totalitních režimů

Hospodaření s rozpočtovými prostředky bylo nastaveno tak, aby mohl být plněn Plán činnosti kapitoly 355 – Ústav pro studium totalitních režimů v roce 2010. Rozpočtové prostředky byly během roku 2010 čerpány rovnoměrně v souladu s jejich účelovým určením a v souladu s financováním potřeb kapitoly 355 – Ústav pro studium totalitních režimů.

1. Plnění závazných ukazatelů kapitoly 355 – Ústav pro studium totalitních režimů

Následující tabulky dokumentují plnění závazných ukazatelů kapitoly 355 Ústav pro studium totalitních režimů za rok 2010 – rozpočet po změnách, skutečnost k 31. prosinci 2010 a procento plnění k rozpočtu po změnách:

Kapitola: 355 – Ústav pro studium totalitních režimů

v tis. Kč

Ukazatele	Ř.	Schválený rozpočet	Rozpočet po změnách	Výsledek od počátku roku	Plnění v %
		1	2	3	3 : 2
Souhrnné ukazatele					
příjmy celkem	0010			4 481,31	
výdaje celkem	0020	163 741	163 741	155 442,15	94,93

Specifické ukazatele – příjmy					
Nedaňové příjmy, kapitálové příjmy a přijaté transfery celkem	5 501			1 297,13	
Specifické ukazatele – výdaje					
Výdaje vlastního Ústavu pro studium totalitních režimů ¹⁾	5 502	90 882	91 482	87 482,12	95,63
Výdaje na Archiv bezpečnostních složek	5 502	72 859	72 259	167 960,03	94,05
Průřezové ukazatele					
Platy zaměstnanců a ostatní platby za provedenou práci	5 503	81 807	82 731	81 753,57	98,82
Povinné pojistné placené zaměstnavatelem ²⁾	5 504	27 656	27 890	27 504,17	98,62
Převod fondu kulturních a sociálních potřeb	5 505	1 580	1 592	1 575,58	98,97
Platy zaměstnanců v pracovním poměru	5 506	78 963	78 963	78 727,37	99,01
Výdaje na programy vedené v systému programového financování EDS/SMVS	5 507	8 975	8 975	4 481,81	54,19

¹⁾ Údaj ve sloupci 3 zahrnuje čerpání včetně mimorozpočtových prostředků ve výši 168,72 tis. Kč, které byly kryty příjmy od Výkonné agentury pro vzdělávání, kulturu a audiovizí (EACEA) na komunitární program Evropa pro občany.

²⁾ Povinné pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a na veřejné zdravotní pojištění.

2. Příjmy

Kapitola 355 neměla pro rok 2010 rozpočtované příjmy s tím, že všechny příjmy, které během roku 2010 vybere, odvede do státního rozpočtu. Kapitola 355 vykázala ke konci roku 2010 příjmy ve výši 1 297,13 tis. Kč, z toho Ústav vykázal příjmy ve výši 849 31 tis. Kč a Archiv vykázal příjmy ve výši 447,82 tis. Kč.

V listopadu 2010 získala kapitola 355 mimorozpočtové finanční prostředky ve výši 168,72 tis. Kč od Výkonné agentury pro vzdělávání, kulturu a audiovizí (EACEA) na komunitární program Evropa pro občany, které nebyly zařazeny do upraveného rozpočtu, ale pouze kryly zvýšené výdaje kapitoly 355 spojené s výše uvedeným programem.

Struktura příjmů podle jednotlivých položek rozpočtové skladby je uvedena v následujících tabulkách:

Celkový přehled příjmů kapitoly 355

Ukazatel	Rozpočet 2010 (v tis. Kč)		skutečnost 2010 (v tis. Kč)
	schválený	po změnách	
Příjmy kapitoly celkem	0,00	0,00	1 297, 13
2111 - Příjmy z poskytování služeb a výrobků	0,00	0,00	608, 57
2141 - Příjmy z úroků	0,00	0,00	3,12
2143 - Realizované kurzové zisky	0,00	0,00	17, 86
2210 - Přijaté sankční platby	0,00	0,00	17, 86
2324 - Přijaté nekapitálové příspěvky a náhrady	0,00	0,00	70, 77
3113 - Příjmy z prodeje ostatního hm. dlouh. m.	0,00	0,00	26, 00
4132 - Převody z ostatních vl. fondů	0,00	0,00	384, 23
4153 - Neinvestiční transfery přijaté z EU	0,00	0,00	168, 72

3. Výdaje

Struktura výdajů rozpočtu kapitoly 355 vychází ze schváleného zákona č. 487/2009 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2010, kterým bylo stanoveno, že kapitola 355 bude v roce 2010 hospodařit s finančními prostředky ve výši 163 741 tis. Kč. V souvislosti s usnesením vlády ČR č. 54/2010 ze dne 18. ledna 2010 byla kapitola 355 povinna vázat finanční prostředky ve výši 3 745 tis. Kč. Na základě dalšího usnesení vlády ČR č. 552/2010 ze dne 28. července 2010 byla kapitola 355 povinna vázat ještě 4 mil Kč. Celková částka vázaných prostředků v roce 2010 činila 7 745 tis. Kč, z toho Ústav vázal finanční prostředky ve výši 3 752,47 tis. Kč, přičemž z toho 2 309,47 tis. Kč na ostatních běžných výdajích a 1 443 tis. Kč na kapitálových výdajích. Archiv vázal finanční prostředky ve výši 3 992,53 tis. Kč, z toho 1 666,53 tis. Kč na ostatních běžných výdajích a 2 326 tis. Kč na kapitálových výdajích.

Na základě žádosti kapitoly 355 schválené Ministerstvem financí ČR dne 15. června 2010 č. j. 19/65 163/2010-191 bylo provedeno rozpočtové opatření, kterým byly převedeny finanční prostředky ve výši 704 tis. Kč z kapitálových výdajů do ostatních běžných výdajů. Provedením tohoto rozpočtového opatření došlo ke změně průřezového ukazatele kapitoly 355 – Výdaje na programy vedené v informačním systému programového financování EDS/SMVS celkem tak, že výše uvedený průřezový ukazatel se snížil z částky 8 975 tis. Kč na částku 8 271 tis. Kč.

Na základě žádosti kapitoly 355 ze dne 19. října 2010 a dopisu Ministerstva financí č. j. 19/112 078/2010-191 ze dne 1. listopadu 2010 bylo provedeno rozpočtové opatření, kterým došlo k převodu finančních prostředků ve výši 600 tis. Kč z Archivu do Ústavu, kterým zároveň došlo ke zvýšení specifického ukazatele – Výdaje vlastního Ústavu pro studium totalitních režimů o částku ve výši 600 tis. Kč, tj. z částky ve výši 90 882 tis. Kč na částku ve výši 91 482 tis. Kč a ke snížení specifického ukazatele – Výdaje na Archiv o částku ve výši 600 tis. Kč, tj. z částky ve výši 72 859 tis. Kč na částku ve výši 72 259 tis. Kč.

V listopadu 2010 získala kapitola 355 mimorozpočtové finanční prostředky ve výši 168,72 tis. Kč od Výkonné agentury pro vzdělávání, kulturu a audiovizí (EACEA) na komunitární program Evropa pro občany, které nebyly zařazeny do upraveného rozpočtu, ale pouze kryly zvýšené výdaje kapitoly 355. Tyto finanční prostředky z mimorozpočtových zdrojů nejsou uvedeny v tabulce Celkový přehled výdajů kapitoly 355.

Všechny výdaje hrazené z prostředků státního rozpočtu byly použity v souladu se zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, a zákonem č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.

V souvislosti s čerpáním finančních prostředků kapitoly 355 byly ke všem výdajům vystavovány doklady o předběžné řídicí kontrole tak, aby nedošlo k přečerpání finančních prostředků jednotlivých závazných ukazatelů.

Celkový přehled výdajů kapitoly 355

Ukazatel	Rozpočet 2010 (v tis. Kč)		skutečnost 2010 (v tis. Kč)	% plnění
	schválený	upravený		
Kapitálové výdaje celkem	8 975,00	8 271,00	4 481,81	54,19
Běžné výdaje celkem	154 766,00	155 470,00	150 960,34	97,10
v tom osobní výdaje	111 043,00	112 213,00	110 601,38	98,56
v tom platy	78 963,00	79 517,00	78 727,37	99,01
OPPP	749,00	844,00	570,01	67,54
platy Rady	2 095,00	2 095,00	2 095,00	100,00
odstupné	0,00	275,00	129,25	47,00
povinné pojistné placené	27 656,00	27 890,00	27 504,17	98,62
FKSP	1 580,00	1 592,00	1 575,58	98,97
Ostatní běžné výdaje celkem	43 723,00	43 257,00	40 358,96	93,30
Výdaje celkem	163 741,00	163 741,00	155 442,15	94,93

4. Kapitálové výdaje

Kapitálové výdaje byly během roku 2010 čerpány na akce, které byly předem zaregistrovány v informačním systému programového financování (EDS/SMVS). V rámci titulu 155V01 Rozvoj a obnova materiálně-technické základny Ústavu pro studium totalitních režimů a Archivu bezpečnostních složek se jednalo o čtyři akce subtitulu 155V01100 Pořízení, obnova a provozování ICT Ústavu pro studium totalitních režimů a jednu akci subtitulu 155V01200 Reprodukce majetku Ústavu pro studium totalitních režimů. V roce 2010 se realizovaly výdaje z položek 6111, 6121 a 6125.

Přehled kapitálových výdajů je uveden v následujících tabulkách:

Přehled financování reprodukce majetku kapitoly 355

Ukazatel	Rozpočet po změnách 2009 (tis. Kč)	Skutečnost 2009 (tis. Kč)	Rozpočet po změnách 2010 (tis. Kč)	Skutečnost 2010 (tis. Kč)	Skutečnost 2010/2009 %
Kapitálové výdaje kapitoly celkem	6 455,00	6 224,95	8 271,00	4 481,81	72,00
z toho					
nehmotný majetek	2 097,00	1 957,79	6 696,00	4 357,86	222,59
hmotný majetek	4 358,00	4 267,16	1 575,00	123,95	2,90

Kapitola 355 čerpala finanční prostředky na kapitálové výdaje v následující struktuře:

položka 6111 – Programové vybavení	4 357,86 tis. Kč
položka 6121 – Budovy, haly a stavby	48,36 tis. Kč
položka 6125 – Výpočetní technika	75,59 tis. Kč

5. Vázání rozpočtových prostředků

V roce 2010 došlo v rámci vládního šetření ke dvěma vázáním rozpočtu Ústavu.

Schválený rozpočet kapitoly v roce 2010:	163 741,00 tis. Kč
Po odečtení vázaných prostředků (tj. po změnách):	155 996,00 tis. Kč
Skutečné výdaje v roce 2010:	155 442,15 tis. Kč

Celkem bylo oproti schválenému rozpočtu utraceno o 8 298,85 tis. Kč méně.

Skutečnost o snížení výdajů jednotlivých odborů, a tudíž vliv na odborné činnosti Ústavu vyjadřuje tato tabulka (v tis. Kč):

Odbor	1. vázání	2. vázání	Celkem
Odbor ekonomiky a provozu	601,81	1 447,00	2 048,81
Kancelář ústavu	277,69	56,00	333,69
Odbor zkoumání totalitních režimů	320,80	0	320,80
Odbor ediční	578,05	0	578,05
Odbor informatiky a digitalizace	300,12	171,00	471,12
Celkem	2 078,47	1 674,00	3 752,47

Informace o zabezpečení přístupu k dokumentům a archiváliím uloženým v Archivu bezpečnostních složek

Zpřístupňování písemností uložených v Archivu bezpečnostních složek se řídí zejména zákonem č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, prováděcí vyhláškou k tomuto zákonu č. 645/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a dále zákonem č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů. Pouze malá část materiálů musí být předkládána nikoliv dle zákona 499/2004 Sb., nýbrž podle zákona č. 140/1996 Sb., o zpřístupnění svazků vzniklých činností bývalé Státní bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 499/2004 Sb. byl prvním zákonem vůbec, který umožnil široké veřejnosti přístup k materiálům bývalé Státní bezpečnosti. Stanovil totiž, že na tyto materiály se nevztahuje zásada, dle které jsou k nahlížení v archivech přístupné jen archiválie starší třiceti let. Zároveň stanovil, že v tomto případě platí rovněž výjimka z omezení přístupu k archiváliím obsahujícím citlivé osobní údaje. Zákon č. 181/2007 Sb. pak tyto zásady rozšířil na písemnosti všech bezpečnostních složek, tedy například Veřejné bezpečnosti, Pohraniční stráž a atd. V praxi to znamená, že kdokoliv může požádat o zpřístupnění jakéhokoliv materiálu uloženého v Archivu – bez ohledu na to, zda je v nějakém vztahu k osobě, o jejíž materiály žádá.

Tato míra zpřístupnění je tak patrně nejliberálnější ze všech zemí bývalého komunistického bloku.

V podstatě jediné omezení zpřístupnění může u některých materiálů znamenat § 15 zákona č. 181/2007 Sb., stanovující, že Archiv může odepřít nahlížení do archiválií a poskytování kopií, opisů a výpisů z nich, u nichž byl zrušen stupeň utajení, pokud obsahují informace i nadále důležité pro ochranu ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů, bezpečnost a obranu České republiky. O odvolání proti rozhodnutí o odepření rozhoduje ředitel Archivu. Sledovat a vyhodnocovat zabezpečení přístupu k dokumentům a archiváliím uloženým v Archivu a výsledky předkládat jednou ročně k projednání Senátu je jedním z úkolů Rady Ústavu pro studium totalitních režimů. Proto se také Rada seznamuje s případy odepření nahlížení do archiválií Archivem.

V období od 1. ledna do 31. prosince 2010 Archiv obdržel ve věci aplikace § 15 zákona č. 181/2007 Sb. celkem 13 žádostí, a to o 22 svazků.

Činnost pracovní komise ředitele ABS a právní výklad ustanovení § 15 zákona č. 181/2007 Sb.

Poradní orgán ředitele Archivu – pracovní komise k aplikaci ust. § 15 zákona č. 181/2007 Sb. zasedala během roku 2010 dvakrát a vydala doporučení k 9 svazkům.

V souladu se zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, rozhoduje v 1. stupni jako úředně oprávněná osoba vedoucí příslušného oddělení Archivu. Žádosti může vyhovět, nevyhovět nebo nevyhovět částečně. Pokud se žadatel proti rozhodnutí orgánu 1. stupně odvolá, rozhoduje ve 2. stupni ředitel Archivu na základě doporučení pracovní komise.

Poř. č.	Žadatel	Reg. č. svazku	Fond	Rozhodnutí orgánu 1. st.	Rozhodnutí 1. stupně	Rozhodnutí 2. stupně	Rozhodnutí 2. stupně
1.	F. A.	40218	I. S SNB	vyhověno v plném rozsahu	26. 1. 2010		
2.	J. O.	44503	I. S SNB	vyhověno částečně	13. 5. 2010		
3.	M. Č.	48606	I. S SNB	vyhověno částečně	12. 4. 2010		
4.	P. H.	40789	I. S SNB	vyhověno částečně	21. 5. 2010		
		41497	I. S SNB	vyhověno částečně			
		49644	I. S SNB	vyhověno částečně			
5.	A. S.	43796	I. S SNB	vyhověno v plném rozsahu	21. 5. 2010		
		44336	I. S SNB	vyhověno v plném rozsahu			
		43618	I. S SNB	vyhověno v plném rozsahu			
		43670	I. S SNB	vyhověno v plném rozsahu			
6.	J. T.	40927	I. S SNB	vyhověno v plném rozsahu	2. 7. 2010		
7.	M. Š.	45834	I. S SNB	vyhověno v plném rozsahu	22. 7. 2010		
8.	J. H.	44503	I. S SNB	vyhověno částečně	6. 8. 2010	vyhověno částečně (*)	27. 9. 2010 a 8. 10. 2010
9.	A. R.	737	II. S SNB	zamítnuto	11. 10. 2010	vyhověno	13. 12. 2010
10.	I. J.	a. č. 656075 MV		zamítnuto	8. 11. 2010		
		a. č. 631664 MV		zamítnuto	8. 11. 2010		
11.	P. B.	19324	II. S SNB	zamítnuto	8. 11. 2010		
		24113	II. S SNB	zamítnuto	8. 11. 2010		
12.	K. M.	OB-1261 MV		zamítnuto	22. 11. 2010	řízení pokračuje	
13.	M. T.	54 MV		zamítnuto	22. 11. 2010	řízení pokračuje	
		932 MV		zamítnuto	22. 11. 2010	vyhověno částečně	7. 3. 2011
		OB-399 MV		zamítnuto	22. 11. 2010	řízení pokračuje	

(*) Rozhodnutí 2. stupně v případě žadatele J. H. bylo rozděleno do dvou rozhodnutí – na druhém Archiv spolupracoval s externím subjektem – UZSI + USA

Orgán 1. stupně v plném rozsahu vyhověl u 7 svazků, částečně vyhověl v 6 případech a žádost zamítl v 9 případech. Po odvolání čtyř žadatelů k přezkoumání rozhodnutí v 6 případech orgán 2. stupně v 1 případě vyhověl žadateli, ve 2 případech vyhověl žadateli pouze částečně a ve 3 případech řízení pokračuje. V jednom případě (žádosti č. 11 z roku 2009) orgán 2. stupně rozhodnutí potvrdil. Na žádost badatele se na základě § 16 zákona č. 181/2007 Sb. členové Rady Ústavu seznámili s tímto případem a 10. 12. 2010 nahlédli do zneprístupněného materiálu.

Rada Ústavu se dohodla na zavedení systému průběžné kontroly zamítaných rozhodnutí. Na svém 42. zasedání dne 17. prosince 2010 přijala souhrnnou zprávu o archiváliích, na něž je uplatňován § 15 zák. č. 181/2007 Sb.